

VAPAAEHTOISTOIMINNAN TUEN JA OHJAUKSEN
KEHITTÄMINEN FORSSAN SEURAKUNNASSA

Anni Lautaporras

Opinnäytetyö syksy 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Länsi, Pori

Terveysten edistämisen koulutusohjelma

Sairaanhoitaja Ylempi AMK

TIIVISTELMÄ

Lautaporras, Anni. Vapaaehtoistoiminnan tuen ja ohjauksen kehittäminen Forssan seurakunnassa. Diak Länsi, Pori, kevät 2012, 58s., 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Terveiden edistämisen koulutusohjelma, sairaanhoitaja ylempi AMK.

Opinnäytetyöni on kehittämishanke, joka toteutettiin Forssan seurakunnan vapaaehtoistoiminnan puitteissa. Sen tarkoitus oli kehittää Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tukemisen ja ohjauksen käytäntöä. Hankkeen aluksi toteutettiin vapaaehtoistoimijoille suunnattu alkukartoituskysely, jossa kysyttiin heidän tarpeita ja toiveita erilaisille tuen ja ohjauksen muodoille. Alkukartoituksen avulla kerättyjen tietojen perusteella vapaaehtoisille järjestettiin hankkeen aikana työnohjauksellista toimintaa, yhteensä kuuden työnohjauksellisen illan verran. Tämän jälkeen vapaaehtoisia pyydettiin arvioimaan ja antamaan palautetta toteutuneista illoista.

Hankkeen aikana kerättyjen tietojen ja kokemusten perusteella laadittiin Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen suunnitelma, joka otetaan käyttöön Forssan seurakunnassa. Hankkeen aikana vapaaehtoistoimintaa ja tuen ja ohjauksen mahdollisuuksia pidettiin aktiivisesti esillä ja niiden merkitystä sanoitettiin. Vapaaehtoistoiminnassa mukana olevat kokevat toiminnan merkitykselliseksi ja he toivovat toiminnan tueksi koulutusta, työnohjausta, virkistystä sekä hengellistä tukea. Vertaistuen ja yhteisöllisyyden merkitys vapaaehtoistoimijoille on tärkein voimavara ja eniten toivottu tukimuoto.

Asiasanat: vapaaehtoistyö, seurakunta, tukeminen, ohjaus, kehittäminen.

ABSTRACT

Lautaporras Anni. Developing support and guidance to volunteer workers in the congregation of Forssa. 58 p., 5 appendices. Language: Finnish. Pori, Autumn 2012. Diaconia University of Applied Sciences. Diak West, Pori. Degree Programme in Health Promotion, Public Health Nurse, Master of Health Care.

My thesis is a development project executed within the function of volunteer work in the congregation of Forssa. The purpose of the project was to develop the congregation's practices of support and guidance to its volunteer workers. In the beginning of the project a preliminary survey concerning the needs and wishes of the volunteers for different types of support and guidance was conducted. Based on the data received from the survey, clinical supervisory events were arranged for the volunteers on six evenings. Afterwards the volunteer workers were asked to evaluate and give feedback about the said evenings. Based on the data and experiences gathered during the project, a plan for support and guidance to volunteer workers was made and it is to be implemented in the congregation of Forssa.

During the project volunteer work and the possibility for support and guidance were actively kept on the agenda and their significance explicated. Those involved in volunteer activity find it meaningful and hope for education, clinical supervision, recreation and spiritual support. The significance of peer support and communality is the most important resource and the most wished for form of support for actors within volunteer work.

Key words: volunteer work, congregation, support, guidance, development project

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT.....	3
1. JOHDANTO.....	5
2. VAPAAEHTOISTOIMINTA KIRKOSSA	7
2.1. Vapaaehtoisuuden teologiaa.....	8
2.2. Vapaaehtoisuuden taustat ja mahdollisuudet	10
2.3. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen kirkossa	12
2.4. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen osana terveyden edistämistä.....	14
2.5. Vapaaehtoisten tukeminen ja ohjaus kirkossa	15
3. KEHITTÄMISPROSESSI FORSSAN SEURAKUNNASSA	17
3.1. Kehittämishankkeen tarkoitus	17
3.2. Kehittämishankkeen toimintaympäristö	18
3.3. Kehittämishankkeen vaiheet	20
4. HANKKEESEEN SISÄLTYNEET TUTKIMUKSET.....	23
4.1. Metodologiset ratkaisut hankkeen aikana toteutetuissa kyselyissä.....	23
4.2. Alkukartoituksen tulokset.....	24
4.3 Alkukartoituksen tuloksien soveltaminen käytäntöön hankkeen aikana.....	31
4.4. Hankkeen aikana toteutettu muu kehittäminen	32
4.5. Palaute- ja arviointikyselyn tulokset	33
4.6 Hankkeen toteutus ja tutkimusetiikka	35
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	37
6. VAPAAEHTOISTEN TUEN JA OHJAUKSEN SUUNNITELMA.....	39
7. POHDINTA.....	40
LÄHTEET	43
LIITTEET	46

1. JOHDANTO

Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen kuuluu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja diakoniatyön suuriin lähitulevaisuuden haasteisiin. Strategiansa mukaan kirkko tarjoaa vapaaehtoisille mahdollisuuden toimia lähimmäisenrakkauden puolesta ja kantaa vastuuta. Kirkon jäsenyyden merkitystä vahvistetaan luomalla seurakuntalaisille mielekkäitä toimintamahdollisuuksia. Kun seurakuntalaisille tarjotaan mahdollisuuksia myös vaativiin ja vastuullisiin vapaaehtoistehtäviin, on huolehdittava että vapaaehtoisten ohjaus ja tuki on perusteellista ja tasokasta.

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön tarkoituksena on oppia kehittämään ammattialaa ajantasaisen tutkimustiedon avulla, saada valmiuksia tutkimus- ja kehittämishankkeiden suunnitteluun ja kehittämiseen sekä oppia soveltamaan tutkimustuloksia käytäntöön (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2007, 26).

Opinnäytetyöni on kehittämishanke, jonka tarkoituksena on etsiä ja kehittää vapaaehtoistyöntekijöiden tukemisen ja ohjauksen hyviä käytäntöjä. Hanke toteutetaan Forssan seurakunnassa. Vapaaehtoistoimintaa kehitetään yhteistyössä seurakunnan vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoisten kokemaa tarvetta erilaisille ohjaus- ja tukimahdollisuuksille ja kehittää Forssan seurakunnan vapaaehtoistoiminnan ohjausta sen mukaisesti.

Terveyden ja sairauden kysymykset kuuluvat diakoniatyön haasteisiin. Myös vapaaehtoistyö toimii osaltaan terveyttä edistävänä työmuotona. Vapaaehtoistyö luo hyvinvointia yhteiskuntaan ja sen merkitys on suuri sekä tuen saajalle että antajalle (Porkka 2009, 9). Yhteiskuntapoliittisesti hyvinvoinnin kannalta merkityksellisinä tekijöinä on perinteisesti nähty henkilön tulot, koulutustaso, työllisyys ja sosiaali- ja terveystalouden saatavuus. Näiden lisäksi on alettu kiinnittää huomiota siihen,

mikä on ihmisen omasta mielestä hyvä elämä. Yhteiskunnallinen eriarvoisuus on tutkimusten mukaan yksilön hyvinvointia vähentävä tekijä. Hyvinvointia voimakkaasti edistäväksi tekijäksi on todettu sosiaaliset suhteet, kyky vastavuoroiseen auttamiseen ja tunne siitä, että joku välittää. (Pessi & Saari 2008, 24-25.) Vapaaehtoistyön hyvinvointia edistävät vaikutukset voidaan siis nähdä kaksinkertaisena. Parhaimmillaan hyvin suunniteltu, organisoitu ja toteutettu vapaaehtoistyö lisää hyvinvointia sekä vapaaehtoistyössä toimivan että vapaaehtoistyöstä apua saavan asiakkaan osalta.

2. VAPAAEHTOISTOIMINTA KIRKOSSA

Vapaaehtoistoimintaa on aina ollut kirkossa, mutta viime aikoina sen merkitystä on alettu erityisesti tutkia. Myös vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen ja organisoitiin on kiinnitetty huomiota aikaisempaa enemmän. Vapaaehtoistoimintaa on kirkossa lähes kaikilla työaloilla, mutta erityisesti kirkon diakoniatyöhön liittyy vahvasti vapaaehtoistoimintaan kannustaminen. Diakoniatyön sisältö voidaan lyhimmillään määritellä kultaisen säännön etiikan konkretisoimiseksi, mikä tarkoittaa käytännössä vaatimusta rakastaa lähimmäistään ja ottaa huomioon hänen tarpeensa (Koskenvesa 2002, 61). Diakoniatyö perustuu kirkkolakiin. Kirkkolaki edellyttää (KL 4 § 1), että jokaisessa seurakunnassa on oltava diakonian virka. Kirkkojärjestyksen (KJ 4 § 3) mukaan diakoniatyö on jokaisen seurakuntalaisen tehtävä. Tämä kirkkojärjestyksenkin edellyttämä diakoninen elämänsäsenne konkretisoituu käytännössä vapaaehtoistyönä ja spontaanina lähimmäisenrakkautena arkisen elämän keskellä (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 47). Diakoniatyöntekijän tehtävä on organisoida seurakunnassa diakoniatyön työkenttä siten, että jokaisella seurakuntalaisella on mahdollisuus osallistua yhteisen tehtävän, diakonian toteuttamiseen. Tämä vapaaehtoistyön mahdollistaminen ja kehittäminen nykypäivän vaatimuksia vastaavaksi on suuri haaste diakoniatyöntekijöille.

Vapaaehtoistoiminta viittaa käsitteenä kansalaisyhteiskuntaan. Yhteiskunnassa on julkinen sektori, johon kuuluu valtio ja kunnat sekä taloudellinen sektori, johon kuuluu markkinavoimat ja yritykset. Näiden molempien vastakäsite on kansalaisyhteiskunta, josta käytetään myös nimitystä ”kolmas sektori”. Tämä pitää sisällään kansalaisista itsestään lähtöisin olevan yhteiskunnallisen toiminnan. (Koskiahio 2002, 446.)

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa yhteisön tai sen yksittäisen jäsenen hyväksi. Vapaaehtoistoiminta on sellaista toimintaa,

joka syntyy spontaanisti ihmisten välille, mutta se on myös organisoitua toimintaa, jolloin sen taustalla on jokin järjestö tai yhteisö. (Harju 2006, 16-21.)

Kirkon on sanottu olevan pohjimmiltaan vapaaehtoisuusyhteisö. Alkukirkon toiminta on epäilemättä ollut lähempänä tätä määritelmää, mutta nykyinen institutionaalinen Suomen evankelis-luterilainen kirkko, jolla on veronkanto-oikeus ja virkasuhteiset työntekijät, voidaan lukea myös julkiseen sektoriin kuuluvaksi. Kirkon toimintaan sisältyy kuitenkin paljon kansalaisyhteiskunnan piirteitä ja erityisesti kirkon diakoniatyö luetaan usein kolmannen sektorin alueeseen kuuluvaksi, koska se ei ole la-
kisääteistä viranomaistyötä. (Koskiahio 2002, 446-447.)

Vapaaehtoistoiminnalla on oma olennainen paikkansa kirkossa ammattityön rinnalla. Vapaaehtoistoiminta ei ole vain yksittäinen työmuoto, vaan se on ennen kaikkea seurakuntalaisten oman kutsumuksen toteuttamista kirkossa. Vapaaehtoiset ovat aktiivisia toimijoita, joilla tulee olla paikkansa sekä seurakunnan toiminnan suunnittelussa että toteuttamisessa. (Kirkkohallitus 2006, 7.)

Kirkon olemuksessa keskeistä on sen jäsenten yhteys, osallisuus, yhteistyö, yhteisvastuu, vastavuoroinen jakaminen, kumppanuus ja solidaarisuus. Yhteys Jumalaan saa aikaan yhteyden kirkon jäsenten välille. Samalla yhteys on kutsu jakaa omastaan ja rakastaa lähimmäistään. Vapaaehtoistoiminta on siten erottamaton osa kirkkona olemista ja elämistä. (Kirkkohallitus 2010, 52-53.)

2.1. Vapaaehtoisuuden teologiaa

Vapaaehtoisuus toteutuu paikallisseurakuntien tasolla. Kirkon itseymmärryksestä nouseva ajatus seurakunnasta on kreikankielinen ilmaisu ”kyriakee ekleesia”, mikä tarkoittaa Herran uloskutsutut. Kirkko, kyriakee, tarkoittaa Herran omat. Ekleesia puolestaan tarkoittaa kutsumista ulos. Herran omia ei siis ole kutsuttu vain johonkin sisäpiiriin, vaan ulos maailmaan toimimaan. Kasteessa ihminen liitetään seurakuntaan ja Kristukseen. Kasteen myötä jokainen seurakunnan jäsen on vihitty myös yh-

teiseen pappouteen. Uuden testamentin kirjeessä Roomalaisille seurakunta määritellään yhdeksi ruumiiksi Kristuksessa, jolla on monta jäsentä ja jokaista tämän kokonaisuuden jäsentä kehoitetaan toimimaan omassa tehtävässään (Room. 12:4-8). Kirjeessä Efesolaisille ajatus jatkuu siten, että Kristus itse varustaa kaikki seurakunnan jäsenet palvelutyöhön, Kristuksen ruumiin rakentamiseen (Ef. 4:11-12). Näiden Raamatunkohtien perusteella voidaan ajatella, että seurakunta ei ole mekanismi, joka toimii mekaanisesti tietyn kaavan mukaan, vaan seurakunta on ennemminkin organismi, elävä yhteisö. Koko seurakunta, kaikki sen jäsenet, toteuttavat Kristuksen antamaa tehtävää. (Luoma 2011.)

Vapaaehtoisuutta voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista. Vapaaehtoisuus voidaan nähdä oman kutsumuksensa toteuttamisena. Jumala antaa halun palvella toisia ihmisiä ja seurakuntaa. Jumalalta saamansa kutsun perusteella ihminen haluaa toimia seurakunnassa. Vapaaehtoisuus voidaan nähdä myös itsestään antamisena. Vapaaehtoinen lahjoittaa aikaansa ja osaamistaan seurakunnan yhteiseksi hyväksi. Vapaaehtoinen ei palvele palkan toivossa, vaan palveleminen itsessään on palkka. Kolmas näkökulma vapaaehtoisuuteen on se, että vapaaehtoisuus on itselle saamista. Vapaaehtoisena toimiessaan saa itselleen hyvän mielen, mahdollisesti uusia ystävyssuhteita, mielekästä ajanvietettä ja ihmisyyden iloa. Eri näkökulmat johdattavat tarkastelemaan vapaaehtoisuuden eri puolia, mutta yksinkertaisena yhteenvetona voidaan todeta, että vapaaehtoisuus seurakunnassa on osallistumista Jumalan työhön maailmassa. (Luoma 2011.)

Lutherin teologiassa korostuu uskon ja rakkauden ja uskon ja moraalin suhde. Luther korostaa ihmisten yhteistä vastuuta ja koko yhteisön osallistumista auttamistyöhön. Tätä Lutherin teologiaa on alettu kutsua rakkauden teologiaksi. Lutherin rakkauden teologiasta kumpuaa auttamisen teologia, jota käsitettä käyttävät Elenius ja Latvus kirjassaan Auttamisen teologia. Auttamisen teologian ajatus on, että kahden ihmisen yhteen tuleminen tuo näkyväksi luomisen, lunastuksen ja pyhityksen. Ihmisen kohtaaminen tapahtuu aina Jumalan kasvojen edessä, ihmiset kohtaavat toisissaan Kristuksen ja ilmentävät siinä tapahtumassa kirkkoa. Teologinen ulottuvuus nähdään läsnä olevaksi silloinkin, kun sitä ei erikseen sanoiteta tai tehdä näkyväksi. Maailma,

ihminen ja jokainen kohtaaminen nähdään Jumalan luomistyön vaikutuksesta syntyneeksi. (Elenius & Latvus 2007, 275-276.)

Auttamisen teologiassa ajatellaan jokaisen ihmisen voivan toimia katsomuksestaan riippumatta Jumalan luomistahdon välikappaleena. Vastuu lähimmäisestä on yhteinen. Maallisen ja hengellisen raja katoaa siellä, missä kaksi tai kolme on koolla. Auttamisen teologian mukaan Jumala on hyvyksineen läsnä aina siellä, missä ihmiset kohtaavat, missä apua tarvitseva saa avun, taakkoja jaetaan ja kärsimys kohdataan. Jokainen ihminen on kutsuttu omassa arkisessa roolissaan olemaan Jumalan työtoveri jakamalla hänen rakkauttaan. Jumala rakastaa maailmaa kahdella tavalla: lahjoittamalla sanan ja sakramentin sekä vaikuttamalla jatkuvasti jokaisen ihmisen arkisten tehtävien kautta. Auttaminen nähdään jokaisen yhteisön jäsenen tehtävänä ja ajatellaan, että sen myös osaa omalla tavallaan jokainen. (Elenius & Latvus 2007, 275-276.)

2.2. Vapaaehtoisuuden taustat ja mahdollisuudet

Kirkon vapaaehtoistoiminnassa on mukana ajattelutavaltaan ja identiteetiltään hyvin erilaisia ihmisiä. Osalla heistä vapaaehtoistoiminta on tiedostetusti osa uskon toteuttamista ja kristittyä elämistä. Seurakuntalaiset rakentavat yhdessä toimimalla osallisuuden yhteisöä. Uskon nähdään edellyttävän tai motivoivan tekoja ja vastuunkantoa. Vapaaehtoistoiminta voi olla myös toiminnallinen tapa liittyä ja identifioitua yhteisöön ja siihen, mitä se edustaa. Osalle vapaaehtoistoiminta itsessään, esimerkiksi auttaminen, yhdessä toimiminen tai talkoiden tulos, on toiminnan päämäärä. Vapaaehtoisuus voi olla myös mahdollisuus tutustua kirkon arvomaailmaan ja kuulostella ja työstää omaa arvomaailmaansa. (Kirkkohallitus 2010, 53.)

Vapaaehtoisuuden taustalla vaikuttavat moninaiset asiat. Perinteiset yhteistoiminnan tavat ja kaipuu yhteistoimintaan, antamisen ja auttamisen halu sekä osallisuuden kokemisen mahdollisuudet ovat niitä syitä, jotka innostavat toimimaan vapaaehtoistehtävissä. Vapaaehtoistoiminta tarjoaa yksilölle ja yhteisölle merkityksiä ja merkityksellisyyttä sekä antamisen ja saamisen kokemuksia. (Nylund & Yeung 2005, 13.)

Vapaaehtoistoiminnan taustalla vaikuttaa toimijan oma arvomaailma. Monelle vapaaehtoistyössä toimivalle erityisesti kristilliset arvot ja lähimmäisenrakkaus ovat tärkeitä. Jotkut kokevat vapaaehtoistoiminnan olevan osana henkistä tai hengellistä kasvuaan. Usein vapaaehtoistoiminta tarjoaa merkitykselliseksi koettua ajanvietettä, mahdollisuutta käyttää aikaansa mielekkäällä tavalla ja se mahdollistaa henkilökohtaisten arvojen toteuttamisen toiminnassa. Myös toiminnallisuus innostaa vapaaehtoisuuteen. (Nylund & Yeung 2005, 116-117.)

Vapaaehtoisuus tarjoaa mahdollisuuksia myös yksilöllisten merkityksien etsimiseen. Toisen tukeminen voi muodostua vapaaehtoiselle tärkeäksi elämän sisällöksi ja vapaaehtoisen oman identiteetin vahvistajaksi. Vapaaehtoinen voi kokea tulevansa onnelliseksi saadessaan toimia vapaaehtoistehtävässään. Onnellisuuden kokeminen on mahdollista silloinkin kun kyseessä on ulkopuolisen silmin katsottuna äärimmäisen raskas tehtävä. Vapaaehtoisuuden elämää rikastuttavaa ja tyydytystä tuottavaa vaikutusta ei ole tarpeen vähätellä. Tarve käyttää vapaaehtoistehtävää oman hyvinvointinsa tukemisessa tulee hyväksyä vapaaehtoisille kuuluvana oikeutena. Vapaaehtoisia tulisi tukea käyttämään oikein oman elämänsä rikastuttamisessa vapaaehtoisuuden antamia voimavaroja. (Nylund & Yeung 2005, 126-139.)

Yhteiskunnassa voidaan vaikuttaa yhteisöllisen luottamuksen rakentumiseen, mikäli julkinen valta tukee järjestelmällisesti oikeudenmukaiseksi koettuja, onnellisuutta mahdollistavia, lähimmäisyyden arvoa edistäviä auttamisen mahdollisuuksia. Yksilöiden välinen vuorovaikutus ja hyvinvointivaltio ovat parhaimmillaan toisiaan tukevia tekijöitä. Mikäli yhteiskunta osoittautuu eriarvoistavaksi ja epäoikeudenmukaisia rakenteita ylläpitäväksi, sillä voi olla sosiaalista pääomaa ja luottamusta rapauttava vaikutus. Parhaimmillaan hyvinvointivaltio on instituutio, joka muistuttaa toinen toistemme auttamisesta, oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvosta ja elää todeksi näitä ihanteita. (Pessi & Saari 2008, 226.)

2.3. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen kirkossa

Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen on aiheena ajankohtainen ja laajasti tiedostettu. Vuonna 2011 EU:n jäsenmaissa vietettiin vapaaehtoistoiminnan teemavuotta. Teemavuoden tavoitteena oli nostaa esiin vapaaehtoistoiminnan merkitystä, parantaa sen toimintaedellytyksiä sekä kiittää ihmisiä, jotka tarjoavat osaamistaan ja aikaansa vapaaehtoistyöhön. (Eurooppatiedotus i.a.)

Teemavuoden aikana esillä pidettiin sekä kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistoimintaa että kansalaisten yksityistä vapaaehtoistoimintaa. Sen tavoitteena oli jatkuvuuden varmistaminen ja uusien vapaaehtoisten mukaan saaminen. Vapaaehtoistoiminnan merkitystä käsiteltiin sen yhteiskunnallisen merkityksen, kansalaisten osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin näkökulmista. (Eurooppatiedotus i.a.) Samat teemat ja tavoitteet ovat olennaisia myös Suomen evankelisluterilaisen kirkon vapaaehtoistoiminnassa.

Vuoden 2008 helmikuussa hyväksytyssä Meidän kirkko -strategiassa vapaaehtoistoiminta nostettiin koko kirkossa tärkeäksi kehittämiskohteeksi. Kirkon vapaaehtoistoiminnan kehittäminen tapahtuu seurakunnissa. Tämän työn tukemiseksi Kirkkohallituksessa on käynnissä vapaaehtoistoiminnan kehittämishanke, joka kestää vuoden 2012 loppuun. Hankkeen aikana kuunnellaan seurakuntien toiveita ja tarpeita siitä millaista tukea vapaaehtoistoimintaan kaivataan, ja tuetaan seurakuntien työtä. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

Osana Meidän kirkko strategian toteuttamista perustettiin Kirkkohallitukseen Vapaaehtoistoiminnan kehittämishanke 2009-2012. Kehittämishankkeen tavoitteena on vahvistaa seurakuntien vapaaehtoistoimintaa seuraavin keinoin: Etsitään ja löydetään yhdessä seurakuntien kanssa vapaaehtoistoiminnan merkitys ja tavoitteet, tuetaan seurakuntien vapaaehtoistoiminnan organisoimista, tuetaan toimintakulttuuria, joka vahvistaa seurakuntalaisten osallistumista, edistetään vapaaehtoisuuteen kasvamista sekä arvostetaan kaikkien ihmisten kokemusta ja osaamista. (Oravasaari 2010, 3.)

Vapaaehtoistoiminnan kehittämistavoitteelle on hyvät lähtökohdat, sillä EU-komission laskelmien mukaan vapaaehtoistointaan osallistuu EU:ssa eri aloilla lähes 100 miljoonaa kansalaista. Vapaaehtoistointa on Suomessakin suosittua. Alianssin mukaan kolmasosa suomalaisista aikuisista osallistuu vapaaehtoistointaan. (Eurooppatiedotus i.a.) Moni suomalainen osallistuu myös kirkon vapaaehtoistointaan. Gallup Ecclesiastica 2007 –tutkimuksen mukaan suomalaisista 4 prosenttia osallistuu vähintään kerran kuussa vapaaehtoistointaan seurakunnassa. Vähintään kerran vuodessa vapaaehtoistointaan osallistuu 8 prosenttia suomalaisista. Yhteensä siis 12 prosenttia suomalaisista osallistuu vuosittain seurakuntien vapaaehtoistointaan. (Oravasaari 2010, 3.)

Oravasaari ja Viljanen (2010) ovat tutkineet seurakuntien vapaaehtoistointaa. Tutkimus on toteutettu kyselynä seurakuntien työntekijöille. Kirkon tutkimuskeskuksen osoitteistosta poimittiin kyselyn vastaajiksi otos työntekijöistä siten, että mukaan tuli vähintäänkin yksi työntekijä jokaiselta työalalta. (Oravasaari 2010, 4.) Tulosten perusteella vapaaehtoistointaa pidetään seurakunnissa tärkeänä. Kyselyyn vastanneista 70 prosenttia näki vapaaehtoistointaan erittäin tärkeänä oman perustehtävänsä kannalta. Vapaaehtoisten tukemisen osalta suurin osa vastaajista piti kiitosjuhlia ja työntekijän tavoitettavuutta tärkeinä tukimuotoina. Tarpeellisina pidettiin myös säännöllisiä koulutusiltoja tai koulutuspäiviä tehtävien ohessa. Pitkäkestoista koulutusta tai toimintaa täysin ilman koulutusta vain harva piti ensisijaisena ratkaisuna. (Oravasaari 2010, 45-47.)

Tulevaisuudessa vapaaehtoistointaan rakenne tulee muuttumaan. Kirkossakin vapaaehtoistointaan tulisi kehittyä vastaamaan nykypäivän haasteisiin. Yhteiskunnassa kilpailu vapaaehtoisista on kovaa ja vapaaehtoistointa erittäin ammattimaista. Yksilöiden laatuvaatimukset puhuttelevalle ja aikataulujen ja sisältöjen puolesta sopivalle vapaaehtoistointaan ovat korkeat. Toimintatapoina korostuvat vertaisuus ja vertaisasiantuntijuus. Tästä seuraa se, että vapaaehtoisten kanssa työskentelevien työntekijöiden osaamisvaatimukset ovat kirkossakin korkeat. Kirkon vapaaehtoistointa vaatii uusia rakenteita, jotta toiminta on laadukasta ja kiinnostavaa. (Kirkkohallitus 2010, 54.)

2.4. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen osana terveyden edistämistä

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa (KASTE) määritellään sosiaali- ja terveystalouden uudistustyön tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. KASTE-ohjelman ensimmäiseksi tavoitteeksi vuosille 2012-2015 on määritetty hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen. Kaste-ohjelma muodostuu kuudesta osaohjelmasta sekä niihin liittyvistä säädösuudistuksista ja suosituksista (Kaste 2012-2015). Osaohjelmista ensimmäinen, Riskiryhmien osallisuus, hyvinvointi ja terveys, sekä kolmas, Ikäihmisten palveluiden rakenteen ja sisällön uudistaminen, ovat tämän hankkeen aihepiirin kannalta merkittävät.

KASTE-ohjelmassa todetaan, että hallinto- ja sektorirajat ylittävä ehkäisevä työ ja varhainen tuki ovat sekä inhimillisesti että taloudellisesti kannattavia. Erityistä huomiota halutaan kiinnittää riskiryhmiin ja vaikeissa olosuhteissa eläviin ihmisiin. KASTE-ohjelma korostaa, että ihmisen hyvinvointi ja terveys ovat monen tekijän summa, joten sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut eivät voi yksin turvata niitä tai poistaa kaikkia riskitekijöitä. Tarvitaan kaikkia väestöryhmiä koskevia hyvinvointia ja terveyttä edistäviä poikkihallinnollisia toimia, riskiryhmille suunnattua ennaltaehkäisevää työtä sekä sairastuneille ja sosiaalisissa vaikeuksissa oleville korjaavaa työtä. Jokaisella yksilöllä on myös oma vastuunsa, ja ihmissuhteilla ja elämäntavoilla on merkityksensä yksilön terveyteen ja hyvinvointiin. Yhteiskuntamme on mahdollistettava kaikille hyvinvointia ja terveyttä tukevat yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset ratkaisut. Ihmisille on tarjottava mahdollisuuksia terveelliseen ravintoon, liikuntaan ja sosiaalisten suhteiden luomiseen. (KASTE 2012-2015.)

Laadukkaasti toteutettu vapaaehtoistoiminta toteuttaa näitä KASTE-ohjelmassakin mainittuja terveyden edistämisen näkökulmia. Vapaaehtoiset ovat kustannustehokas voimavara toteuttamaan riskiryhmille suunnattua ennaltaehkäisevää työtä sekä korjaavaa työtä sairastuneille tai sosiaalisissa vaikeuksissa oleville. Vapaaehtoisten hyödyntäminen näissä yhteiskunnallisesti merkittävässä tehtävissä edellyttää, että vapaaehtoistoiminnan organisointi ja vapaaehtoisten tukeminen ja ohjaus on järjestetty perusteellisesti ja laadukkaasti. Hyvin organisoitu ja toteutettu vapaaehtoistoiminta

toimii myös itsessään ihmissuhteiden luomisen ja merkityksellisten elämänsisältöjen mahdollistajana.

Terveyden edistämisen laatusuosituksessa todetaan, että yhteistyö ja osallistuminen tukevat yksilöiden ja erilaisten yhteisöjen terveyttä ja hyvinvointia. Laatusuosituksessa painotetaan yhteisöllisyyden, osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. (Terveyden edistämisen laatusuositus 2006, 22-23.) Yhteisöllisyyden, osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet ovat merkittävät vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen kehittämisessä on tärkeää huomioida näitä näkökohtia ja luoda vapaaehtoistoimijoille sellaiset toiminnan puitteet, jossa nämä mahdollisuudet toteutuvat. Siten vapaaehtoistoiminnan terveyttä edistävät vaikutukset saadaan toteutumaan mahdollisimman hyvin.

Auttamisen tarve yhteiskunnassa kasvaa. Syynä tähän voidaan nähdä muun muassa huoltosuhteen ja hyvinvoinnin tuottamisen uusjako. Hyvinvoinnin tuottamisen uusjako tarkoittaa sitä, että yritysten, kolmannen sektorin ja perheiden osuus huolenpidossa kasvaa. Valitettavasti huono-osaisuuden ja eriarvoisuuden loppuminen ei ole odotettavissa lähitulevaisuudessa. Siksi tarvitaan vahva toimintalinja vaihtoehtoisten arvojen ja heikompien puolustamiselle. Kirkolla on mahdollisuus profiloitua entistä vahvemmin oikeudenmukaisuuden ja lähimmäisistä välittämisen yhteisönä. Vapaaehtoistoiminnan monet mahdollisuudet vastaavat tähän haasteeseen. (Kirkkohallitus 2010, 54.)

2.5. Vapaaehtoisten tukeminen ja ohjaus kirkossa

Vapaaehtoistoimijat tarvitsevat tehtävästään riippuen toimintaansa koulutusta, perehdytystä, ohjausta ja tukea (Oravasaari 2010, 28). Tarve perehdyttää vapaaehtoinen tehtäviin ja koulutustarpeet ovat erilaiset riippuen tehtävistä ja voivat vaihdella myös vapaaehtoiseksi ryhtyvän henkilön kykyjen mukaan. Toisissa tapauksissa laaja perehdytys on tarpeen ja toisissa tapauksissa on taas tärkeää ohjata vapaaehtoinen nopeasti tehtäviin. Hyväksi koettu linja vapaaehtoistoiminnassa onkin, että vapaaehtois-

toimintaan on helppo tulla mukaan, toiminnassa on työntekijä tarvittaessa tukemassa ja osana tukea järjestetään tarpeen mukaan koulutusta ja työnohjausta tehtävissä toimimisen ohessa. (Oravasaari 2010, 47.)

Kirkon vapaaehtoistoiminnassa on paljon sellaisia tehtäviä, joihin osallistuminen on mahdollista ilman erityistä koulutusta. Erikoistuneemman koulutuksen, ohjauksen ja tuen tarvetta on erityisesti sellaisissa tehtävissä, joihin liittyy vaikeissa tilanteissa olevien ihmisten kohtaamista ja auttamista. Myös työnohjauksen tarve on noussut esiin juuri näissä vapaaehtoistehtävissä. (Samulin 2005, 37-38.) Yhteisöön kuulumisen ja virkistäytymisen merkitys on keskeinen kaikissa vapaaehtoisryhmissä.

Vapaaehtoisten tukemiseen liittyvät käsitteet ovat vielä jossain määrin selkiytymättömiä, mikä näkyy siinä, että eri julkaisuissa vapaaehtoisten tukemiseen viitataan erilaisin käsittein. Toisaalta halutaan erottaa vapaaehtoisten saama ohjaus ammattityöhön kiinteästi liittyvästä työnohjauksesta ja siksi vapaaehtoisten kohdalla halutaan puhua työnohjauksellista toiminnasta. Monissa yhteyksissä käytetään myös käsitettä vapaaehtoisten työnohjaus. Suomen mielenterveysseura on aloittanut vapaaehtoisten työnohjauksen järjestelmällisen kehittämisen jo 1990-luvun puolivälissä. Suomen mielenterveysseurassa vapaaehtoisten työnohjaus nähdään tärkeänä työn, työyhteisön ja toimijoiden kehittämismenetelmänä. Sillä alkaa olla pitkät perinteet ja vakiintunut käytäntö. (Porkka 2005, 11.) Myös kirkon julkaisuissa vapaaehtoisten työnohjaus nähdään tärkeänä osana vapaaehtoisten ohjausta ja tukemista (mm. Oravasaari 2010, Samulin 2005).

Vapaaehtoisten työnohjaus on vapaaehtoisen perustehtävän tukemista. Samalla se toimii laadun varmistajana. Kun vapaaehtoinen saa ohjausta ja tukea tehtävässä toimissaan, myös työn laatu pysyy korkeampana. Työnohjauksessa on mahdollisuus uuden oppimiseen, oman toiminnan reflektointiin ja ihmisenä kasvamiseen. Työnohjauksen tavoitteena on myös tukea vapaaehtoisen jaksamista ja vahvistaa sitoutumista tehtäväänsä. (Laimio & Viljanen 2011.)

Vapaaehtoiset tarvitsevat työnohjausta erityisesti silloin, kun vapaaehtoistehtävät liittyvät auttamistoimintaan, vaativat pitkäaikaista sitoutumista tai vapaaehtoinen on

tehtävässä, joka edellyttää vaihteluvälineellisuutta. Myös sellaisissa tehtävissä, joissa vapaaehtoinen suunnittelee ja toteuttaa toimintaa itsenäisesti, on työnohjaus usein tarpeen. (Laimio & Viljanen 2011.)

3. KEHITTÄMISPROSESSI FORSSAN SEURAKUNNASSA

3.1. Kehittämishankkeen tarkoitus

Tämä kehittämishanke oli Forssan seurakunnan vapaaehtoistoiminnan tuen ja ohjauksen kehittämiseen tähtäävä hanke, joka toteutettiin yhteistyössä seurakunnan diakoniatyön vapaaehtoisten ja seurakunnan vapaaehtoistoimintaa organisoivien työntekijöiden eli moniammatillisen vapaaehtoistyön tiimin kanssa.

Kehittämishankkeen keskeisimmät tavoitteet ovat:

- 1) Kehittää vapaaehtoisten tukemista ja ohjausta vapaaehtoisten tarvetta vastaavaksi yhteistyössä vapaaehtoisten kanssa
- 2) Selvittää, millaista tukea ja ohjausta Forssan seurakunnan vapaaehtoistoimijat tarvitsevat
- 3) Laatia Forssan seurakuntaan vapaaehtoisten tarpeiden mukainen vapaaehtoistoiminnan tuen ja ohjauksen suunnitelma

Kehittämishankkeen pitkän tähtäyksen tavoitteena on tehdä Forssan seurakunnan vapaaehtoistoimintaa näkyväksi sekä seurakunnan sisällä että ulospäin. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen on koko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiassa ja Forssan seurakunnan strategiassa sekä diakoniatyön toimintasuunnitelmassa nostettu esiin tärkeänä kehittämiskohteena ja tulevaisuuden voimavarana. Pitkäjänteisen kehittämisen aloittaminen ja vapaaehtoisten osallistaminen tähän tehtävään on hankkeessa keskeisellä sijalla. Vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen kehittäminen on olennainen osa vapaaehtoistoiminnan kokonaisuuden kehittämistä.

3.2. Kehittämishankkeen toimintaympäristö

Kehittämishanke toteutettiin Forssan seurakunnassa. Forssan seurakunnassa on jäseniä 14 678 (31.12.2011), vakinaisia työntekijöitä on 51 (Forssan seurakunta i.a.). Forssan seurakunnassa toimii useita vapaaehtoistoiminnan ryhmiä. Vapaaehtoistoiminta mielletään usein diakoniatyön osa-alueeksi, mutta seurakunnan organisoimaa vapaaehtoistoimintaa on monella työalalla. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1.) on esitetty Forssan seurakunnan vapaaehtoistehtäviä työaloittain jaoteltuna.

TAULUKKO 1. Forssan seurakunnan vapaaehtoistehtävät työaloittain

DIAKONIATYÖ	LÄHETYSTYÖ	NUORISOTYÖ
<ul style="list-style-type: none"> • Ystävätoiminta • Ruokarinki • Yhteisvastuu • Tilaisuudet, kahvitukset • Koijärven ruoanlaittajat 	<ul style="list-style-type: none"> • Työtupa • Lähetyssoppi • Tilaisuudet, kahvitukset 	<ul style="list-style-type: none"> • Isoiset • Kerhonohjaajat
AIKUISTYÖ	LAPSITYÖ	MUUT
<ul style="list-style-type: none"> • Raamattupiirien ohjaajat • esirukoilijat ja sielunhoitajat tilaisuuksissa 	<ul style="list-style-type: none"> • Isovanhempien ryhmä • Kerhon avustajat, leiriohjelman toteuttajat 	<ul style="list-style-type: none"> • Väärtit • Palveleva Puhelin • Pääsiäisnäytelmä • Naisten aamukahvit
MUSIIKKITYÖ		
<ul style="list-style-type: none"> • Kuorolaiset 		

Forssan seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa tehdään yhteistyötä myös muiden paikkakunnalla aktiivisesti vapaaehtoistoimintaa organisoivien tahojen kanssa. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 1.) on esitetty Forssan seurakunnan vapaaehtoistyön suhdetta muihin toimijatahoihin, joita ovat muun muassa Katukirkko, eläkeläisjärjestöt, mielenterveysyhdistykset ja useat muut terveyttä edistävät yhdistykset. Tähän hankkeeseen sisältyneet kyselyt on tehty Ystävänkammarin vapaaehtoisten parissa, mutta toiminnan kehittäminen laajentui koko Forssan seurakunnan vapaaehtoistyön kehittämiseksi moniammatillisen tiimin kautta.

KUVIO 1. Forssan vapaaehtoistoimijoita.

Kehittämishanke toteutettiin yhteistyössä työelämän kanssa. Tarkoituksena oli alusta alkaen osallistaa vapaaehtoistoimijoita yhdessä kehittämään ja ideoimaan ja tuomaan omaa näkökulmaansa kehittämisprosessiin. Hankkeen aluksi toteutettu alkukartoitus ja lopuksi toteutettu palaute- ja arviointikysely kohdennettiin Ystävänkammarin vapaaehtoistoimijoille vapaaehtoisten työnohjauksellisessa illassa.

Koko seurakunnan vapaaehtoistoiminta on mukana hankkeessa Vapaaehtoistyön moniammatillisen tiimin kautta. Forssan seurakunnassa on vuonna 2010 aloittanut toimintansa Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi, jonka toiminta jäi vähäiseksi ja keskeytyi seurakunnan työntekijävaihdoksen vuoksi. Hankkeen aikana vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi on käynnistetty uudelleen ja se on ollut mukana vapaaehtoistyön kehittämisessä. Vapaaehtoistyön moniammatilliseen tiimiin kuuluu työntekijä kaikilta sellaisilta työaloilta, joiden toiminta pitää sisällään vapaaehtoistoimintaa. Moniammatillinen tiimi osallistui tässä hankkeessa Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen suunnitelman muotoilemiseen. Tämän hankkeen päätyttyä tiimi jatkaa aktiivista vapaaehtoistoiminnan kehittämistä Forssan seurakunnassa.

3.3. Kehittämishankkeen vaiheet

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kehittämispainotteisena opinnäytetyönä. Sen tavoitteena oli toiminnan ohjeistaminen, järjestäminen ja järjeistäminen. Kehittämistyön tavoitteena oli luoda vapaaehtoistoimintaan tuen ja ohjauksen suunnitelma, joka vastaa vapaaehtoistojoiden tarpeisiin ja toiveisiin parhaalla mahdollisella tavalla käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Hankkeen tutkimuksellinen puoli toteutettiin mukaillen toimintatutkimuksen periaatteita. Toimintatutkimuksella tarkoitetaan todellisessa maailmassa tehtävää interventiota ja kyseisen intervention vaikutusten lähempää tutkimista (Metsämuuronen 2008, 29). Tässä tapauksessa interventio tehtiin Forssan seurakunnan vapaaehtoistoiminnan työnohjauksellisten iltojen puitteissa tapahtuvaan vapaaehtoistoiminnan ohjaus- ja tukitoimintaan.

Hanke eteni aikataulun mukaisesti (Liite 6). Hankkeen alkuvaiheessa muotoiltiin olemassa olevan teorian perusteella vapaaehtoistojille soveltuva informatiivinen alustus vapaaehtoistoiminnan kehittämisestä koko kirkon ajankohtaisena haasteena sekä vapaaehtoisten ohjauksen ja tuen käytännön mahdollisuuksista, hyödyistä ja erilaisista käytännön menetelmistä. Tässä yhteydessä vapaaehtoisia pyydettiin kertomaan oma näkemyksensä tuen ja ohjauksen tarpeesta vastaamalla alkukartoituskyselyyn (Liite 4).

Tämä kehittämishankkeen ensimmäinen vaihe toteutettiin 4.10.2011 työnohjauksellisessa illassa Ystävänkammarilla. Iltaan kutsuttiin henkilökohtaisella kirjeellä Forssan seurakunnan ystävätoiminnassa mukana olevat vapaaehtoistyöntekijät. Lisäksi illasta ilmoitettiin Forssan lehdessä kirkollisissa ilmoituksissa, minkä vuoksi joukossa oli yksittäisiä muidenkin vapaaehtoistyöntekijäryhmien edustajia. Monet vapaaehtoistyöntekijät tekevät seurakunnan vapaaehtoistyötä useammalla kuin yhdellä osa-alueella. Pääpaino kehittämistyössä on ystävätoimijoiden tukemisen ja ohjauksen kehittämisessä. Yhteistyö eri vapaaehtoisryhmien kesken on huomionarvoinen näkökulma kaikkeen seurakunnan vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen, joten muidenkin kuin ystävätoimijoiden vastauksista saatiin arvokasta tietoa, jota voitiin hyödyntää kehittämistyössä.

Tähän ensimmäiseen hankkeen puitteissa toteutettuun työnohjaukselliseen iltaan osallistui 16 vapaaehtoistoimijaa, joista jokainen täytti ja palautti kyselylomakkeen. Tästä hankkeen aluksi toteutetusta kyselystä käytetään nimitystä alkukartoitus erotuksena hankkeen loppuvaiheessa toteutettuun palautekyselyyn. Yksi ensimmäiseen työnohjaukselliseen iltaan kutsuttu ilmoitti etukäteen esteestä ja toivoi voivansa kuitenkin osallistua alkukartoituskyselyyn. Myös tämä palautunut kyselylomake huomioitiin tutkimuksessa, joten palautuneita lomakkeita on yhteensä 17.

Hankkeen seuraavassa vaiheessa toteutettiin vapaaehtoisten työnohjauksellista toimintaa sekä olemassa olevaan teoriatietoon perustuen että vapaaehtoisten itsensä määrittelemän tarpeen mukaisesti. Kyselylomakkeiden vastauksien analyysin perusteella tarjottiin vapaaehtoisten itsensä tärkeimmiksi määrittelemiä tuen ja ohjauksen muotoja sekä kehitettiin toimintaa kokonaisuudessa.

Tämän kehittämisvaiheen kesto rajattiin opinnäytetyön valmistumiseen liittyvien aikataulupaineiden vuoksi kuuteen työnohjaukselliseen iltaan. Syyskauden 2011 aikana toteutettiin kolme työnohjauksellista iltaa ja kevätkaudella 2012 olevat kolme ensimmäistä työnohjauksellista iltaa olivat mukana tässä kehittämishankkeessa. Kehittämisprosessin aikana pidettiin opinnäytetyöpäiväkirjaa, johon kirjattiin muun muassa vapaaehtoisten esiin tuomia näkökulmia ja kokemuksia toteutuneista työnoh-

jauksellisista illoista. Seuraavassa on lueteltu toteutetut työnohjaukselliset illat ja niiden aiheet:

Kehittämishankkeen puitteissa toteutetut työnohjaukselliset illat:

4.10.2011 Työnohjauksellinen ilta: alustus hankkeen teemoista ja alkukartoitus, jossa selvitettiin vapaaehtoistoimijoiden tuen ja ohjauksen tarvetta.

1.11.2011 Työnohjauksellinen ilta: alkukartoituksen tuloksien jakamista, keskustelua Heikanrinteen kirpputorista yms. käytännön asioiden käsittelyä. Kuulumiskierros ja mahdollisuus nostaa esiin asioita yhteiseen keskusteluun. Työnohjausta.

8.11.2011 Luento aiheesta Kivunhoito ja toisen ihmisen kivun kohtaaminen. Luennoitsijoina anestesian ylilääkäri Eljas-Veli Snäll ja sairaalapastori Anne Mäkelä.

7.12.2011 Vapaaehtoisten teatterimatka Tampereelle, Tampereen työvänteatterissa Ilmari Saarelaisen esittämä Parasta ennen.

10.1.2012 Työnohjauksellinen ilta: Aiheena sielunhoito vapaaehtoistyössä.

7.2.2012 Työnohjauksellinen ilta: Kuulumiskierros ja keskustelua esiinnousseista asioista. Keskustelua aiheesta Mitä vapaaehtoistyö antaa ja mitä se vaatii? Työnohjausta.

6.3.2012 Työnohjauksellinen ilta: hankkeen arviointi ja palaute.

Kehittämisprosessin viimeinen vaihe on arviointi. Arviointia tehtiin koko prosessin ajan. Opinnäytetyöpäiväkirja toimi myös arvioinnin välineenä. Viimeisessä tutkimukseen sisältyvässä työnohjauksellisessa illassa arvioitiin hankkeen merkitystä Forssan seurakunnan vapaaehtoistoinnille yhdessä vapaaehtoisten kanssa. Vapaaehtoiset antoivat henkilökohtaisen kirjallisen palautteen toteutuneista työnohjauksellisista illoista. Vapaaehtoisten hankkeen alussa esiin tuomien tarpeiden ja hankkeen aikana toteutetuista työnohjauksellisista illoista saadun palautteen avulla muotoiltiin Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen suunnitelma.

4. HANKKEEN KYSELYT

4.1. Metodologiset ratkaisut hankkeen aikana toteutetuissa kyselyissä

Kehittämishankkeen aikana toteutettiin kaksi kyselyä: alkukartoitus- (Liite 4.) sekä palautekysely (Liite 5.). Molemmat kyselylomakkeet sisälsivät sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä, joita analysoitiin käyttäen sekä laadullisia että määrällisiä aineiston analysointimenetelmiä. Metodologian oppikirjoissakin on havahduttu siihen tosiasiaan, että tutkimusmenetelmän valinta vaikuttaa oleellisesti siihen, millaisia johtopäätöksiä tutkimustuloksista saadaan (Metsämuuronen 2008, 59). Suositeltavaa onkin, että tutkimuskohde tai tutkimusongelma tuottaa ratkaisun, onko määrällinen vai laadullinen menetelmä järkevämpi tapa lähteä etsimään tietoa. Määrällisen ja laadullisen tutkimusotteen yhdistäminen on mahdollista. Tällöin on järkevää valita jompikumpi otteista pääasialliseksi tutkimusotteeksi. Samaa ilmiötä tarkastellaan eri suunnista. (Metsämuuronen 2008, 59-60.)

Tämän hankkeen kyselyiden kohdalla on yhdistetty laadullisen ja määrällisen tutkimusote siten, että hankkeen edetessä on hyödynnetty sekä määrällisin että laadullisin menetelmin hankittua tietoa kulloisenkin tilanteen edellyttämällä ja hankkeen tavoitteita parhaiten palvelevalla tavalla. Tutkimusjoukko ei näissä kyselytutkimuksissa ollut määrällisen tutkimuksen näkökulmasta kovinkaan suuri. Kuitenkin jo 4 havainnon perusteella on mahdollista tehdä tilastollisesti merkittäviä päätelmiä (Metsämuuronen 2008, 60). Alkukartoitukseen vastasi 17 ja palautekyselyyn 13 henkilöä. Tämä on joka tapauksessa merkittävästi enemmän kuin Metsämuurosen määrittelemä 4 havaintoa. Siksi määrällisen tutkimuksenkin keinoin saatu tieto on tässä tutkimuksessa merkittävää ja se palvelee hyvin tutkimuksen tavoitteita.

Laadullinen aineisto eriteltiin sisällönanalyysillä. Sisällön analyysissa ensimmäinen vaihe on tutkijan herkistyminen aiheeseen, mikä edellyttää oman aineiston perin pohjaista tuntemista sekä aihealueen keskeisten käsitteiden haltuunottoa teoreettisen kir-

jallisuuden avulla (Metsämuuronen 2008, 50). Keskeisten käsitteiden haltuunotto ja kirjallisuuteen tutustuminen aloitettiin perusteellisesti jo ennen alkukartoituksen toteuttamista ja syventyminen aihealueen asioihin on jatkunut koko hankkeen ajan. Kyselyiden tuottamaan aineistoon syvennyttiin perinpohjaisesti lukemalla kaikki kyselyiden vastaukset läpi useaan kertaan.

Tämän jälkeen on vuorossa aineiston sisäistäminen ja teoretisointi. Aineistoa luokitellaan ja siitä etsitään keskeisimmät teemat. Tarvittaessa tutkimustehtävää ja käytettyjä käsitteitä täsmennetään. Tutkimusaineistosta lasketaan ilmiöiden esiintymistiheyksiä, todetaan poikkeuksia ja tehdään tarvittaessa uusia luokitteluja. Lopuksi muotoillaan johtopäätökset ja tulkinta. (Metsämuuronen 2008, 50.) Molempien kyselyiden avoimien kysymysten osalta aineistot luokiteltiin ja esiin nostettiin useimmin toistuneet ilmaukset ja vapaaehtoisten määrittelemät toiveet ja tarpeet. Myös yksittäisiä aihealueen näkökulmasta olennaisia vastauksia eriteltiin ja niitä hyödynnettiin kehittämistyössä. Monta hyvää yksittäistä ideaa oli poimittavissa kyselyiden vastauksista ja osin niitä pystyttiin viemään käytäntöön jo hankkeen aikana, mutta ne myös luetteloidtiin ja tallennettiin, jotta niiden hyödyntäminen jatkossa olisi vaivatonta ja tehokasta.

Määrällinen aineisto analysoitiin laskemalla eri vastausvaihtoehtojen prosenttiosuudet ja niitä vertailemalla. Määrällisin menetelmin hankitusta tiedosta ja laadullisin menetelmin hankitusta tiedosta etsittiin yhteneväisyyksiä. Kyselyn luotettavuuden näkökulmasta on huomionarvoista, että sekä määrällisin että laadullisin menetelmin hankittu tieto on samansuuntaista. Näiden kyselyiden osalta näin tapahtui. Kumpikin menetelmä tuotti hankkeen näkökulmasta merkittävää tietoa ja siksi tutkimusmenetelmien valintaa voidaan pitää perusteltuna.

4.2. Alkukartoituksen tulokset

Alkukartoituksessa selvitettiin kyselyyn osallistuvien vapaaehtoistyöntekijöiden taustatietoja, heidän vapaaehtoistehtävien luonnetta ja sitä, kuinka merkityksellisenä he pitävät vapaaehtoistyötä itselleen sekä vapaaehtoisten kokemaa tarvetta erilaisille

vapaaehtoisten tukemisen muodoille. Kyselyyn vastasi yhteensä 17 vapaaehtoistyöntekijää.

Vapaaehtoisilta kysyttiin, mitä vapaaehtoistyö heille merkitsee. Suurin osa vastaajista (94%) kertoi vapaaehtoistyön merkitsevän itselleen paljon tai erittäin paljon. Taulukossa 2 on esitetty eri vastausvaihtoehtoja käyttäneiden vastaajien lukumäärät sekä prosenttiosuudet.

TAULUKKO 2. Vapaaehtoistyön merkitys vapaaehtoistoimijoille

<i>Vastausvaihtoehto</i>	<i>vastaajien lukumäärä (n= 17)</i>	<i>prosentteina (%)</i>
Erittäin paljon	9	53
Melko paljon	7	41
Melko vähän	1	6
Erittäin vähän	0	0
En osaa sanoa	0	0

Lisäksi vastaajia pyydettiin kertomaan, miten vapaaehtoistyön merkitys näkyy omassa elämässä. Vahvimmin esiin nousi vapaaehtoistyön näkyminen omassa ajankäytössä. Vastaajat kertoivat esimerkiksi vapaaehtoistyön näkyvän kalenterissa ykkösmenoina sekä kehystävän viikon toimet. Myös ilo ja hyvä mieli, jota vapaaehtoistyöstä saa ja jota sen kautta pystyy toisille tuottamaan sekä auttaminen nousivat vahvasti esille. Yksittäisiä mainintoja vastauksissa oli myös siitä, että vapaaehtoistyöstä saa voimaa ja vahvuutta asennoitua omaan vanhuuteen ja että vapaaehtoistyössä voi oppia ihmisistä, itsestään ja erilaisuuden hyväksymisestä.

Vastaajat arvioivat kyselyssä kokemaansa tarvetta kuudelle erilaisille vapaaehtoisten tukemisen muodoille. Nämä ovat vapaaehtoisten koulutus, vapaaehtoisten keskinäinen vertaistuki, vapaaehtoisten työnohjaus, vapaaehtoisten virkistystoiminta, vapaaehtoisten hengellisyden tukeminen ja vapaaehtoisten fyysisestä kunnosta huolehti-

minen. Suurin osa vastaajista määritteli esitetyt vaihtoehdot tarpeelliseksi tai erittäin tarpeelliseksi. Koulutusta piti erittäin tai melko tarpeellisena yhteensä 88% vastaajista ja kukaan ei määritellyt sitä ei-tarpeelliseksi.

TAULUKKO 2. Vapaaehtoisten koulutuksen tarpeellisuus

<i>Vastausvaihtoehto</i>	<i>vastaajien lukumäärä (n= 17)</i>	<i>prosentteina (%)</i>
Erittäin tarpeellista	8	47
Melko tarpeellista	7	41
Ei ole tarpeellista	0	0
En osaa sanoa	2	12

Vapaaehtoisten keskinäistä vertaistukea piti erittäin tai melko tarpeellisena yhteensä 94% eikä sitäkään yksikään vastaajista määritellyt ei-tarpeelliseksi.

TAULUKKO 3. Vapaaehtoisten keskinäisen vertaistuen tarpeellisuus

<i>Vastausvaihtoehto</i>	<i>vastaajien lukumäärä (n= 17)</i>	<i>prosentteina (%)</i>
Erittäin tarpeellista	7	41
Melko tarpeellista	9	53
Ei ole tarpeellista	0	0
En osaa sanoa	1	6

Työnohjauksen tarpeellisuus jakoi mielipiteitä aikaisempia kysymyksiä enemmän. Erittäin tarpeelliseksi työnohjauksen määritteli 35% vastaajista, melko tarpeelliseksi 47% , ei-tarpeelliseksi 6% vastaajista ja 12% vastaajista käytti vastausvaihtoehtoa ”en osaa sanoa”.

TAULUKKO 4. Vapaaehtoisten työnohjauksen tarpeellisuus

<i>Vastausvaihtoehto</i>	<i>vastaajien lukumäärä (n= 17)</i>	<i>prosentteina (%)</i>
Erittäin tarpeellista	6	35
Melko tarpeellista	8	47
Ei ole tarpeellista	1	6
En osaa sanoa	2	12

Virkistystoiminnan näki vapaaehtoisille melko tai erittäin tarpeelliseksi 88% vastaajista eikä kukaan pitänyt sitä ei-tarpeellisenä.

TAULUKKO 5. Vapaaehtoisten virkistystoiminnan tarpeellisuus

<i>Vastausvaihtoehto</i>	<i>vastaajien lukumäärä (n= 17)</i>	<i>prosentteina (%)</i>
Erittäin tarpeellista	8	47
Melko tarpeellista	7	41
Ei ole tarpeellista	0	0
En osaa sanoa	1	6
(Tyhjä)	(1)	(6)

Samoin vapaaehtoisten hengellisyden tukemisen näki melko tai erittäin tarpeelliseksi 88% vastaajista eikä kukaan pitänyt sitä ei-tarpeellisenä.

TAULUKKO 6. Vapaaehtoisten hengellisyyden tukemisen tarpeellisuus

<i>Vastausvaihtoehto</i>	<i>vastaajien lukumäärä (n= 17)</i>	<i>prosentteina</i>
Erittäin tarpeellista	7	41
Melko tarpeellista	8	47
Ei ole tarpeellista	0	0
En osaa sanoa	1	6
(Tyhjä)	(1)	(6)

Vapaaehtoisten fyysisestä kunnosta huolehtimisen tarpeellisuus jakoi mielipiteitä kysymyksistä eniten. Edelleen suuri osa vastaajista 70% määrittelee sen melko tai erittäin tarpeelliseksi, mutta 18% vastaajista on sitä mieltä, että se ei ole tarpeellista. vastaajista 12% käytti vastausvaihtoehtoa en osaa sanoa.

TAULUKKO 7. Vapaaehtoisten fyysisestä kunnosta huolehtimisen tarpeellisuus

<i>Vastausvaihtoehto</i>	<i>vastaajien lukumäärä (n= 17)</i>	<i>prosentteina (%)</i>
Erittäin tarpeellista	7	41
Melko tarpeellista	5	29
Ei ole tarpeellista	3	18
En osaa sanoa	2	12

Avoimet kysymykset analysoitiin luetteloiden ja luokitellen esiin nousseet näkökulmat ja vapaaehtoistyön kehittämisen näkökulmasta merkitykselliset ideat.

Koulutus. Vapaaehtoiset toivoivat koulutusta tulevaisuudessa seuraavista aiheista:

- Miten toimia muistisairaana kanssa käytännössä?
- Miten kohdata vaikea vanhus?
- Ihmissuhdetaitoja
- Miten kohdata uusi ystävä?
- Miten kohdata ruoan saaja kun käytettävissä on vai vähän aikaa?
- Invalidien tms. ulkoiluun liittyviä ohjeita, turvallisia käsittelytapoja
- Uusia ideoita vanhusten kerhoihin
- Kriisitilanteiden kohtaaminen
- Vanhusten sairaudesta johtuvien reaktioiden ymmärtäminen

Vapaaehtoisten keskinäinen vertaistuki. Vapaaehtoisten keskinäisen vertaistuen näkökulmasta nykyiset työnohjaukselliset illat nähtiin hyvänä ja tärkeänä. Ne tuotiin esiin keskinäisen vertaistuen mahdollistajana kolmessa vastauksessa. Yhteistä kokemusten vaihtoa ja sen merkitystä korostettiin kuudessa vastauksessa. Yksittäisenä uutena ideana esitettiin aloitteleville vapaaehtoistoimijoille omia kokoontumisia. Lisäksi toivottiin toiminnassa mukana olevien aktiivisempaa osallistumista yhteisiin iltoihin.

Työnohjaus. Eräs vastaaja kirjoittaa toivovansa työnohjausta, jos on saatavissa pätevää ohjausta. Hänen mielestään työnohjaajan koulutus on välttämätön työnohjauksesta vastaavalla työntekijällä eikä pelkkä asiantuntijuus riitä. Toinen vastaaja ehdottaa, että työnohjaus voisi olla samanlaista kuin Mielenterveysseurassa on tukihenkilöille. Muutama vastaaja tuo esiin tarpeen avoimelle keskustelulle vapaaehtoistyöhön liittyvistä asioista, kokemusten vaihtamiselle ja ongelmien ratkaisulle ryhmässä.

Vapaaehtoisten virkistystoiminta. Erityisesti yhteisiä retkiä ja yhteisiä tilaisuuksia leirikeskus Klemelässä toivotaan. Yhteensä seitsemässä vastauksessa toivottiin jonkinlaista retkeä tai yhteistä matkaa ja lisäksi kolmessa vastauksessa tilaisuutta Klemelässä. Joulujuhlasta tärkeänä virkistystekijänä oli kaksi mainintaa. Lisäksi toivottiin liikuntapolkuja, pelejä kuten mölkkyä ja tikanheittoa ja tutustumista eri paikka-

kuntien vapaaehtoistoimintaan sekä rentoutus- ja itsensä hellimisjuttuja. Vastauksissa todettiin jo käytössä olevien virkistysmuotojen olevan tärkeitä ja virkistäviä: ”Niistä saa voimavaroja pitkälle syksyyn ja talveen.”

Vapaaehtoisten hengellinen tukeminen. Kahdessa vastauksessa tuotiin esiin, että kirkon toiminta ja seurakunnan tekemä hengellinen työ sinänsä riittää eikä erityistä vapaaehtoisille suunnattua hengellistä tukea tarvita. Alku- tai loppuhartautta yhteisissä illoissa pidetään kuitenkin tärkeänä. Eräs vastaaja kaipasi tarkennusta kysymykseen, miten hengellisyys liittyy nykyiseen vapaaehtoistoimintaan. Toisessa vastauksessa taas todettiin, että vapaaehtoisuudessa on kysymys rakkaudesta lähimmäisiin ja sitä ei ole, jollei se lähde Jumalasta, koska Jumala on rakkaus.

Ideoita hengelliseen tukemiseen tuli seuraavasti:

- keskustelu hengellisestä aiheesta
- kutsukirkko
- rukouksien oppia ja läpikäymistä
- johonkin psalmiin pysähtymistä ja keskustelua
- yhteinen lauluilta
- Kotimaan tai vastaavan lehden tilaaminen vapaaehtoistoiminnassa mukana oleville

Vapaaehtoisten fyysisestä kunnosta huolehtiminen. Kolme vastaajaa oli avoimen kysymyksen vastauksessaan sitä mieltä, että jokainen voi huolehtia itse kunnostaan. Yhdessä vastauksessa todettiin, että auttaminen ei saa muodostua taakaksi vaan aikaa tulisi jäädä myös itsestä huolehtimiseen. Jumppaa toivoi viisi vastaajaa, yhteistä kävelyä neljä vastaajaa. Lisäksi ehdotettiin retkeä Torronsuolle, saunaa, hierontaa ja luentoja terveellisestä ruokavaliosta.

Alkukartoituksen viimeisessä avoimessa kysymyksessä jokaista vastaajaa pyydettiin kertomaan, millaisia muita odotuksia ja toiveita hänellä on seurakunnan vapaaehtoisten tuesta ja ohjauksesta jatkossa. Yksi vastaaja kokee aina pyytäessään saaneensa tukea tehtävänsä. Toista taas harmittaa hyssyttelykulttuuri, jossa moni toistelee saa-

vansa itse vapaaehtoistyöstä niin paljon. Yhteisiä tilaisuuksia toivotaan olevan useammin, työnohjausilloissa toivotaan käytettävän eri alojen asiantuntijoita ja toivotaan eri ryhmien yhteisiä iltoja. Lisäksi toivotaan, että aktiivivapaaehtoisille ilmoitetaan tulevista uusista toiminnoista ja niiden edellyttämistä vaatimuksista. Eräs vapaaehtoinen kirjoittaa, että on hyvä, kun vapaaehtoisasia on tämän hankkeen myötä näin voimakkaasti esillä.

4.3 Alkukartoituksen tuloksien soveltaminen käytäntöön hankkeen aikana

Alkukartoituksen tuloksien perusteella suunniteltiin hankkeen puitteissa toteutettavat työnohjaukselliset illat. Vapaaehtoisten esiin tuomaan koulutustarpeeseen lähdettiin vastaamaan erityisesti anestesia lääkäri Eljas-Veli Snällin ja sairaalapastori Anne Mäkelän luennolla Kivun hoito ja toisen ihmisen kivun kohtaaminen. Vapaaehtoisten keskinäinen vertaistuki ja yhteisöllisyys olivat vahvoja elementtejä jokaisessa yhteisessä kokoontumisessa. Työnohjausta tarjottiin ryhmätyönohjauksen muodossa erityisesti marraskuun ja helmikuun kokoontumisissa. Joulukuussa tehtiin tämän hankkeen puitteissa virkistysmatka Tampereen Työväen teatteriin. Joulukuussa oli myös Forssan seurakunnan perinteinen vapaaehtoisten joulujuhla, mikä on jokavuotinen osa Forssan seurakunnan vapaaehtoisten virkistystä. Hengelliseen tukemiseen kiinnitettiin huomiota jokaisella kokoontumiskerralla vähintään hartauden verran. Lisäksi tammikuun työnohjauksen aihe Sielunhoito vapaaehtoistyössä toi vapaaehtoisten hengelliset kysymykset vahvasti esiin.

Hankkeen puitteissa toteutettavien työnohjauksellisten iltojen rajallinen määrä pakotti jättämään vapaaehtoisten fyysisestä kunnosta huolehtimisen toteutuneiden iltojen ulkopuolelle. Vuodenaikakaan ei ollut optimaalisin esimerkiksi yhteisten ulkoilua ja liikuntaa sisältävien kokoontumisten toteuttamiselle. Fyysisestä kunnosta huolehtiminen rajattiin siis tältä osin hankkeen ulkopuolelle, mutta aiheeseen ja alkukartoituksessa esiin tulleisiin ideoihin palataan Forssan seurakunnan vapaaehtoisille järjestettävän toiminnan yhteydessä myöhemmin. Tulevasta toiminnasta tiedottamiseen panostettiin koko hankkeen ajan. Työnohjauksellisten iltojen sisältöä ja antia ja niissä

käytyjä vapaaehtoisten tukemiseen ja ohjaukseen liittyviä keskusteluja tallennettiin koko hankkeen ajan opinnäytetyöpäiväkirjaan.

4.4. Hankkeen aikana syntyneet linjaukset ja innovaatiot

Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tukemisen ja ohjauksen osalta tehtiin hankkeen aikana muutamia periaatteellisia linjauksia. Vapaaehtoisten kanssa käydyissä keskusteluissa nousi esiin kysymys siitä, ketkä voivat osallistua vapaaehtoisten työnohjaukselliseen toimintaan. Forssassa on myös muita vapaaehtoistoimintaa organisoivia tahoja kuin seurakunta ja Ystävänkammari. Laitoksissa toimii omat laitosvapaaehtoisryhmänsä, jotka eivät ole seurakunnan tai ystävänkammarin organisoimaa toimintaa. Pohdittiin, voivatko tällaiseen vapaaehtoistyöhön osallistuvat henkilöt osallistua seurakunnan järjestämään työnohjaukselliseen toimintaan. Asiaa käsitteli myös vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi. Asia ratkaistiin siten, että kaikki vapaaehtoistyössä toimivat, jotka haluavat osallistua seurakunnan järjestämään työnohjaukselliseen toimintaan, täyttävät Ystävänkammarin vapaaehtoistoimijan yhteystietolomakkeen, minkä jälkeen he ovat myös Ystävänkammarin vapaaehtoisia. Muuhun vapaaehtoistyöhön osallistumista ei kuitenkaan edellytetä, vaan laitosvapaaehtoisena toimiminen oikeuttaa työnohjaukselliseen toimintaan osallistumisen.

Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi käsitteli kokouksissaan Forssan seurakunnan eri työalojen vapaaehtoisten tukemisen ja ohjauksen käytäntöjä. Erityisesti keskityttiin vapaaehtoisille tarjottuun virkistykseen. Pohdittiin eri työalojen erilaisia painotuksia ja sitä, miten eri työalojen budjeteissa vapaaehtoisten virkistykseen on varattu hyvin erilaisia rahamääriä. Tämä eri työalojen erilainen panostaminen vapaaehtoistoimintaan niin rahallisesti kuin muutenkin nousi esiin hankkeen aikana. Sen ratkaiseminen ei kuitenkaan ollut mahdollista tämän hankkeen aikana. Asian esiin nouseminen voidaan kuitenkin laskea tämän hankkeen ansioksi.

Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi aloitti tämän hankkeen aikana yhteisen tietokannan luomisen kaikista Forssan seurakunnan vapaaehtoistoimijoista. Tämä kehittämistyö saatiin vahvasti alkuun hankkeen aikana ja moniammatillinen tiimi jatkaa

tämän innovaation kehittämistä vielä hankkeen päätyttyäkin. Tarkoituksena on luoda kaikkien seurakunnan työntekijöiden käyttöön käytettävyydeltään hyvä rekisteri vapaaehtoistoimijoista, jotta työalarajoja ja niiden vaikutusta vapaaehtoistoimintaan saadaan pienemmäksi. Samalla pyritään siihen, että jo mukana olevat vapaaehtoiset löytäisivät entistä monipuolisemmin vapaaehtoistehtäviä kaikista seurakunnassa tarjolla olevista tehtävistä ja että uusien henkilöiden olisi helppoa liittyä seurakunnan vapaaehtoisten joukkoon. Moniammatillinen tiimi kehittää vapaaehtoisten säännöllistä virkistystä ja luo yhteisöllisyyden mahdollisuuksia myös aloittamalla uuden vapaaehtoisten saunailtaperinteen.

4.5. Palautekyselyn tulokset

Palautekyselyssä vapaaehtoistoimijat arvioivat hankkeen aikana toteutettujen työnohjauksellisten iltojen sisältöä ja sitä, miten nämä käytössä olleet tuen ja ohjauksen muodot vastasivat heidän tarpeitaan. Työnohjaukselliseen iltaan, jossa palaute- ja arviointikysely toteutettiin, osallistui 13 vapaaehtoistoimijaa.

Vapaaehtoisten tehtävänä oli arvioida samoja vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen teemoja, jotka olivat esillä jo alkukartoituksessa. Vain yksi teema jätettiin pois, koska sen toteuttamiseen ei hankkeen puitteissa jäänyt aikaa. Vapaaehtoisia pyydettiin siis arvioimaan ja antamaan palautetta niiden teemojen osalta, jotka toteutuneiden työnohjauksellisten iltojen aikana olivat olleet käytössä. He arvioivat iltojen onnistumista jokaisen teeman osalta erikseen. Taulukossa 8 on esitetty vastaukset prosentteina.

TAULUKKO 8. Palaute työnohjauksellisten iltojen onnistumisesta

Näkökulma	Onnistui hyvin	Onnistui joihinkin hyvin	En osaa sanoa	Ei onnistunut	Tyhjä
Koulutus	38 %	62 %	0 %	0 %	0 %
Vertaisoppiminen ja yhteisöllisyys	38 %	46 %	8 %	0 %	8 %
Työnohjaus	46 %	46 %	8 %	0 %	0 %
Virkistys	54 %	46 %	0 %	0 %	0 %
Hengellisyden tukeminen	54 %	38 %	0 %	8 %	0 %

Jokaista vapaaehtoistoimijaa pyydettiin arvioimaan, mikä työnohjauksellisissa illoissa on ollut hänelle itselleen hyödyllistä. Vahvimmin vastauksissa nousi esiin keskustelu. Keskustelun mainitsi vastauksessaan yhteensä kuusi vastaajaa. Lisäksi toisten ajatusten, kokemusten ja ratkaisujen kuuleminen mainittiin neljä vastauksessa ja vastauksista löytyi myös maininnat vuorovaikutuksesta ja vertaistuesta. Mahdollisuus rakentua ihmisenä ja tuntea itsensä tarpeelliseksi nousivat esiin.

Aiheet, joita illoissa oli käsitelty, koettiin myös hyödyllisiksi. Työnohjauksellisten iltojen todettiin lisäksi avaavan uusia näkökulmia, kun saa kuulla erilaisista tapauksista, niistä saa uusia ideoita ja ymmärrystä ja pääsee tutustumaan erilaisissa tehtävissä toimivien vapaaehtoisten toimintaan. Toiset vapaaehtoiset koetaan tärkeänä voimavarana. Yksi vastaaja kertoo työnohjauksellisten iltojen ansiosta löytäneensä täysin uudenlaisen vapaaehtoistyön. Iltojen päätteeksi pidetyn hartaushetken mainitsi tärkeänä kolme vastaajaa.

Kun vapaaehtoisia pyydettiin kertomaan, millaista ohjausta ja tukea he toivovat jatkossa, keskustelu ja kokemusten vaihto nousivat jälleen vahvimmin esiin. Työnohjauksellisten iltojen jatkumista toivottiin, samoin sitä että illassa olisi aina jokin teema ja siitä keskusteltaisiin. Eräs vapaaehtoinen toivoi, että jokaiselle tietynlaisissa tehtävissä toimivalle vapaaehtoisryhmälle olisi omiin ongelmiin liittyvää ohjausta ja sen

lisäksi järjestettäisiin yhteistilaisuuksia. Toinen taas toivoi, että omien ystävien ongelmia tuotaisiin avoimesti esiin ja niihin etsittäisiin yhdessä ratkaisuja. Myös yhteisiä kokoontumisia naapuriseurakuntien vapaaehtoisten kanssa toivottiin.

Kehittämisideoina työnohjauksellisten iltojen toteuttamiseen jatkossa vapaaehtoiset toivat esiin seuraavia ehdotuksia: ammatti-ihmisiä luennoimaan, ryhmä- tai tiimityöskentelyä, kokemusten runsasta vaihtamista ja ajankohtaisia aiheita. Eräs vastaaja ideoi, että jokainen osallistuja pitäisi lyhyen alustuksen omasta vahvuusalueestaan ja sitten keskusteltaisiin. Yhteinen ideointi ideariihen muodossa tuotiin esiin kolmessa vastauksessa.

Palautekyselyn viimeisessä kysymyksessä vastaajat saivat vielä vastata kysymykseen ”Mitä muuta haluat sanoa?” Tässä kohdassa moni toi esiin vielä omia toiveitaan ja ideoitaan vapaaehtoistyön kehittämiseksi. Toivottiin retkiä ja tutustumista eri paikkakuntien vapaaehtoiisiin. Kaksi vastaajaa halusi ilmaista kiitoksensa. Yhdessä vastauksessa todettiin, että yhteinen iltahartaus illan päätteeksi tuntuu hyvältä. Vapaaehtoistoiminnasta yleisesti tuotiin esiin seuraavat ajatukset: ” Kaikki tuki on tarpeellista vapaaehtoistoiminnalle” sekä ” Vapaaehtoistyö antaa elämään tarkoituksen ja sisältöä”.

4.6 Hankkeen toteutus ja tutkimusetiikka

Hankkeen toteuttamisesta on tehty Diakonia-ammattikorkeakoulun kriteereiden mukainen yhteistyösopimus työelämän yhteistyötahon, Forssan seurakunnan kanssa. Hanke toteutettiin suunnitelmallisesti ja sovittujen periaatteiden mukaisesti. Työelämän ohjaajana toimi Forssan seurakunnan johtava diakoni Eeva Rouvinen. Rouvisen asiantuntemus Forssan seurakunnan vapaaehtoistyöstä ja työnohjauksesta oli merkittävä taustatuki hankkeen etenemiselle ja onnistumiselle. Koska hanke on käytännönläheinen ja työelämän kehittämiseen tähtäävä, on tärkeää, että asiantuntevaa ohjausta oli mahdollista saada hankkeen toimintaympäristöä ja kehittämisen kohteena olevia asioita perusteellisesti tuntevalta taholta.

Hankkeeseen sisältyvien tutkimuksellisten osioiden, alkukartoituksen ja palautekyselyn osalta on tarpeen arvioida myös tutkimuseettiset ja tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät näkökulmat. Tutkimuksen tekemiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ovat tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kohteluun ja tutkimusaineiston käsittelyyn liittyvät kysymykset. Tutkimushenkilöiksi kutsuttiin Forssan seurakunnan vapaaehtoistyöntekijöitä. Työnohjauksellisista illoista, joissa tutkimuksellisia osioita toteutettiin, tiedotettiin etukäteen, jotta osallistujilla oli jo tullessaan tieto osallistumisesta ja mahdollisuus halutessaan olla osallistumatta. Ennen kyselylomakkeen täyttämistä tutkimushenkilöille kerrottiin, millaisesta tutkimuksesta on kysymys ja miten heidän antamiaan tietoja käsitellään. Tutkimusaineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti kaikissa tutkimuksen teon vaiheissa. Tutkimuksen valmistuttua ja hankkeen päätyttyä kaikki tutkimusaineisto hävitettiin.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan käsitteiden validiteetti ja reliabiliteetti avulla. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen yleistettävyyttä ja sisäinen validiteetti mittarin kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata. (Metsämuuronen 2009, 125.) Tässä tutkimuksessa ulkoinen validiteetti eli yleistettävyys ei ole keskeisellä sijalla. Tutkimustuloksia ei pyritä yleistämään laajemmin. Ne edustavat Forssan seurakunnan vapaaehtoisten kokemusta vapaaehtoisten ohjauksen ja tuen tarpeesta eikä niistä tehdä muita johtopäätöksiä. Ne toimivat vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen kehittämisen sekä Forssan seurakunnan tuen ja ohjauksen suunnitelman laatimisen välineenä. Sisäinen validiteetti eli mittarin kyky mitata sitä, mitä oli tarkoituskin mitata, jäi muutaman vastauksen kohdalla puutteelliseksi, koska kyselylomakkeen kysymykset oli ymmärretty väärin. Kyselylomakkeen kysymyksiä väärin ymmärtäneiden vastaajien lukumäärä oli kuitenkin niin pieni, ettei se estä tutkimustulosten hyödyntämistä kehittämishankkeessa suunnitellusti.

Reliabiliteetti tarkoittaa mittauksen toistettavuutta (Metsämuuronen 2009, 125). Tämän hankkeen tutkimuksellisen osion reliabiliteettia on arvioitu vertaamalla tutkimustuloksia olemassa oleviin valtakunnallisiin suosituksiin vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen kehittämiseksi. Vastaukset ovat siinä määrin yhteneviä näiden kanssa että tutkimuksen voidaan todeta olevan reliaabeli. Kyselyiden vastauksia analysoitiin se-

kä määrällisin että laadullisin menetelmin ja eri menetelmin kerätty tieto todettiin samansuuntaiseksi. Tämän voidaan myös nähdä lisäävän tutkimuksen reliabiliteettia.

Tämän tutkimuksen ja opinnäytetyön tekijä toteutti tutkimuksen omaan työhönsä sisältyvän toiminnan puitteissa. Tutkija ei siis ollut täysin ulkopuolinen ja tutkimustuloksien arvioinnissa tämä on tärkeää ottaa huomioon. Tutkijan asiantuntijuus oman vastuualueensa kehittäjänä on huomionarvoinen näkökulma myös tutkimuksen luotettavuuden lisääjänä.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Vapaaehtoistoiminnan voidaan todeta olevan merkityksellistä siinä toimiville ihmisille. Tämän hankkeen alkukartoituksen mukaan yli puolelle vastaajista vapaaehtoistyö merkitsee erittäin paljon. Erittäin paljon tai melko paljon vapaaehtoistyö merkitsee 94% kyselyyn vastanneista, mikä on huomattavan suuri osuus.

Tämän hankkeen teemoiksi valittuja tuen ja ohjauksen muotoja vapaaehtoiset pitivät pääsääntöisesti tarpeellisina. Kaikkein tarpeellisinta voidaan todeta olevan yhteisöllisyyden ja keskinäisen vertaistuen. Alkukartoitukseen vastanneista sitä piti erittäin tarpeellisena tai melko tarpeellisena yhteensä 94% vastaajista. Myös palautekyselyssä keskustelun ja yhteisen jakamisen merkitys korostui selkeästi eniten. Yhteisöllisyyden ja keskinäisen vertaistuen mahdollistaminen on keskeinen tehtävä vapaaehtoisten tukemisessa ja ohjauksessa. Tämä näkökulma on huomioitu Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen suunnitelmaa laadittaessa. Vapaaehtoiset tarvitsevat sekä oman viiteryhmänsä vertaistukea että yhteyttä suurempaan kokonaisuuteen. Vapaaehtoiset kuuluvat vahvasti omaan vapaaehtoistehtävänsä mukaiseen ryhmään (esim. Ystävänkammarin lähimmäispalvelun vapaaehtoiset tai ruokaringin vapaaehtoiset), mutta he kuuluvat myös laajemmin seurakunnan koko seurakunnan vapaaehtoistoimijoiden joukkoon ja laajimmin määriteltynä kaikkien seurakuntalaisten yhdessä muodostamaan suureen joukkoon, joka on kutsuttu toteuttamaan Jumalan luomistyötä ja lähimmäisenrakkautta maailmassa. Vapaaehtoisten tuesta ja ohja-

uksesta huolehtivien suuri haaste on saada nämä auttamisen teologiasta kumpuavat ihanteet muuttumaan sellaiseksi toimivaksi käytännöksi, joka palvelee vapaaehtoistoiminnassa mukana olevia ja koko seurakuntaa parhaalla mahdollisella tavalla.

Koulutuksen, työnohjauksen, virkistystoiminnan sekä hengellisyyden tukemisen tarjoamista vapaaehtoistoimijoille voidaan pitää perusteltuna, koska vapaaehtoiset itse määrittelevät tarvitsevansa kaikkea tätä. Näiden osalta eri yksilöiden ja erilaisten vapaaehtoistehtävien määrittämät tarpeet, toiveet ja odotukset ovat kovin vaihtelevia. Siksi on tärkeää säilyttää jokaisen yksittäisen vapaaehtoistoimijajoukon omat tuen ja ohjauksen käytännöt, vaikka rinnalle on tarpeen kehittää työalarajat ylittävää ja eri vapaaehtoistoimijoita yhdistäviä tuen ja ohjauksen käytäntöjä. Erityisesti koulutuksen ja virkistystoiminnan osalta kaikkia vapaaehtoistoimijoita yhdistäviä toimintatapoja on syytä lisätä.

Vapaaehtoisten fyysisestä kunnosta huolehtiminen ei ole tarpeellista 18% vastaajista mielestä, joten se oli tämän tutkimuksen mukaan valituista teemoista vähiten tärkeä. Koska hankkeen kesto oli rajattu tiettyihin kertoihin, tämä alkukartoituksen mukaan vähiten tärkeäksi koettu tema jätettiin kokonaan pois työnohjauksellisten iltojen suunnitelmasta eikä se siksi ole mukana palaute- ja arviointikyselyssäkään. Kuitenkin 41 % vastaajista määritteli sen erittäin tarpeelliseksi ja 29 % jokseenkin tarpeelliseksi, joten tämäkin näkökulma on syytä huomioida vapaaehtoistoimintaa edelleen kehitettäessä. Jo tämän hankkeen aikana moniammatillinen tiimi lähti kehittämään juuri vapaaehtoisten fyysisestä kunnosta huolehtimiseen tähtäävää virkistystoimintaa. Tarkoituksena on jatkossa tarjota kaikkien työalojen vapaaehtoisille yhteisiä kävelylenkkejä, saunailtoja ja mahdollisesti muuta vastaavaa toimintaa. Tämän toiminnan ideoinnissa ja kehittämisessä alkukartoituksen tuloksia hyödynnettiin merkittävästi.

Vapaaehtoistoimijat toivat kyselyiden vastauksissa esiin paljon käyttökelpoisia ideoita koulutuksen, virkistys- ja hengellisen tukemisen toteuttamiseen. Nämä ideat kirjattiin ylös ja niitä tullaan hyödyntämään toiminnan suunnittelussa jatkossa.

6. VAPAAEHTOISTEN TUEN JA OHJAUKSEN SUUNNITELMA

Kehittämishankkeen tavoitteena oli laatia Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen suunnitelma, joka on liitteenä (Liite 1). Suunnitelmassa linjataan periaatteet, joiden mukaan vapaaehtoisten tukemista ja ohjausta toteutetaan Forssan seurakunnassa. Siinä tuodaan esiin myös käytännön osallistumismahdollisuudet, joita vapaaehtoisille tarjotaan sekä toimenpiteet, joita viranhaltijat sitoutuvat toteuttamaan laadukkaan tuen ja ohjauksen mahdollistamiseksi.

Tämä suunnitelma laadittiin aikaisempien tutkimusten ja kirjallisuuden sekä alkukartoituksen ja palautekyselyn, opinnäytetyöpäiväkirjaan kirjattujen merkintöjen ja vapaaehtoisten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella. Suunnitelman laatimisessa oli aktiivisesti mukana myös vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi sekä tämän opinnäytetyön työelämän ohjaaja, Forssan seurakunnan johtava diakoni Eeva Rouvinen.

Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi hyväksyi kokouksessaan 16.3.2012 laaditun suunnitelman ja sitoutui ottamaan sen käyttöön. Forssan seurakunnan vapaaehtoisille tarjotaan jatkossa ohjausta ja tukea tämän suunnitelman mukaisesti. Suunnitelma esitellään diakoniatiiimille ja diakoniavastuuryhmälle sekä liitetään osaksi diakoniatyön perehdytyskansiota. Mukana suunnitelman laatimisessa ollut vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi huolehtii, että suunnitelmaa hyödynnetään myös muiden kuin diakoniatyön vapaaehtoisten tukemisessa ja ohjauksessa.

Työntekijöiden tueksi suunnitelman noudattamisessa vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimiideoi tähän suunnitelmaan liittyvän työntekijöiden muistilistan (Liite 2), jonka avulla jokainen työalansa vapaaehtoistoiminnasta vastaava työntekijä voi tarkistaa esimerkiksi vuosittain, onko hän muistanut huomioida kaikki suunnitelmaan kirjatut näkökulman omien vapaaehtoistensa kohdalla. Lisäksi ideoitii kirjallinen kuulumis- ja palautekysely vapaaehtoisille (Liite 3.), jossa vapaaehtoiset voivat ilmaista henkilökohtaisen keskustelun tarpeensa. Myös tämä työntekijöiden muistilista

sekä vapaaehtoisten kuulumis- ja palautekysely otetaan käytännön työvälineinä käyttöön Forssan seurakunnassa.

7. POHDINTA

Tämä Forssan seurakunnan vapaaehtoistoiminnan kehittämishanke on alusta alkaen pyrkinyt olemaan työelämälähtöinen. Hanke on ollut työelämän käytännön kehittämisen kannalta onnistunut. Toimintaa on onnistuttu hankkeen aikana järjestämään ja järjeistämään suunnitellusti. Tavoitteena oli osallistaa vapaaehtoistoimijat mukaan kehittämistyöhön ja tämän tavoitteen mukaisesti on koko hankkeen ajan toimittu. Vapaaehtoistoimijat ovat oman kokemukseni mukaan myönteistä ja moniin asioihin äärimmäisen positiivisesti suhtautuvia ihmisiä. Saattaa olla, että tämä on osaltaan vaikuttanut kyselyiden vastauksiin ja tutkimuksen isoihin prosenttilukuihin, mitä tulee työnohjauksellisten iltojen onnistumiseen. Vapaaehtoistoiminnan kannalta on kuitenkin ihanteellista, että tämä myönteinen asenne on rikastuttamassa kaikkea toimintaa ja turvaamassa toiminnan onnistumista.

Alkukartoituksen teemat muotoiltiin kirjallisuuslähteiden sekä Forssan seurakunnan vapaaehtoisten ohjauksen ja tukemisen perinnettä hyödyntäen. Yksi huomionarvoinen pohdinnanaihe on se, jäikö jokin olennainen näkökulma vapaaehtoisten tukemiseen ja ohjaukseen ottamatta huomioon tässä tutkimuksissa. Vapaaehtoisille tarjottiin alkukartoituksessa mahdollisuutta kertoa, millaisia muita odotuksia ja toiveita heillä on vapaaehtoisten tukemiseen ja ohjaukseen jatkossa. Tämä kysymys ei kuitenkaan tuonut esiin mitään kokonaan uutta näkökulmaa, joten voidaan todeta tämän tutkimuksen teemojen kattavan kokonaisvaltaisesti käytettävissä olevat realistiset vapaaehtoisten tukemisen ja ohjauksen mahdollisuudet Forssan seurakunnassa.

Hanke on poikunut monia sellaisia ideoita, joiden osalta vapaaehtoistoiminnan kehittäminen Forssan seurakunnassa jatkuu hankkeen päätyttyäkin. Pitkäjänteisen kehittämisen aloittamisessa on siis onnistuttu.

Hankkeen pitkän tähtäyksen tavoitteena oli tehdä Forssan seurakunnan vapaaehtoistoimintaa näkyväksi. Tässä tavoitteessa onnistuttiin hyvin. Vapaaehtoistyön moniammatillisen tiimin kautta hankkeen tulokset vaikuttavat Forssan seurakunnan kaikkien työalojen vapaaehtoisten kanssa tehtävään työhön. Vapaaehtoisten aktiivinen mukana olo hankkeessa on myös taannut hankkeen näkyvyyttä ja lisännyt seurakuntalaisten tietoisuutta vapaaehtoistoiminnassa tapahtuvasta kehittämisestä.

Hankkeen ajoitus oli haasteellinen. Aloittaessani hankkeen toteuttamista olin toiminut vasta vajaan puoli vuotta diakoniatyöntekijänä Forssan seurakunnassa, joten vapaaehtoistoiminnan kenttä oli vielä jokseenkin tuntematon ja omat työtehtävät siinä jäsentymättömiä. Hankkeen aikana sain paljon arvokasta tietoa ja kehittämistyö auttoi oman työalan haltuunotossa huomattavasti. Samalla se, että itselläni ei ole vankkaa vuosikausien rutiinia Forssan vapaaehtoistoiminnan organisoinnista, jättää tilaa sille, että tämän hankkeen aikana kerätty tieto ja toteutettu kehittäminen vaikuttavat vahvasti omien työskentelytapojeni muodostumiseen ja sitäkin kautta hankkeen tulokset ovat merkittävät ja tulevat varmasti hyödynnetyksi käytännön työssä Forssan seurakunnassa. Tuloksien käytäntöön vieminen ei kuitenkaan jää vain omalle kontolleni, vaan koko vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi on hankkeen aikana työskennellyt innostuneesti ja on motivoitunut soveltamaan hankkeen tuloksia käytäntöön.

Vapaaehtoistoimijat ovat pääosin kokeneet hankkeen ja siihen osallistumisen myönteisesti. Vapaaehtoistoiminnan tuen ja ohjauksen kehittäminen ja siihen panostaminen osoittaa vapaaehtoistoimijoiden työn arvostamista ja vapaaehtoistoiminnassa vastaan tulevien haasteiden ja vaikeuksienkin rehellistä myöntämistä ja kohtaamista. Seurakuntalaisuuden, osallisuuden ja vapaaehtoisuuden kysymykset vaativat huomiointia ja pohdintaa jatkossakin. Tällä hankkeella on ollut merkitystä vapaaehtoistoiminnan arvon sanoittajana ja uusien ideoiden ja innovaatioiden mahdollistajana. Näiden näkökulmien ansiosta voinee toivoa, että hankkeen pidemmän tähtäyksen

tavoitteetkin ovat toteutuneet ja hankkeen vaikutukset ovat nähtävissä Forssan seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa vielä hankkeen päätyttyä.

LÄHTEET

Eurooppatiedotus 2010 i.a. Vuonna 2011 kunnioitetaan vapaaehtoistyötä. Viitattu 26.2.2012. <http://www.eurooppatiedotus.fi>

Forssan seurakunta 2012. i.a. Perustietoja seurakunnasta. Viitattu 21.9.2012. Saatavissa www.forssanseurakunta.fi

Harju Ulla-Maija 2006. Vapaaehtoisuus kirkossa. Artikkeliteoksessa Enemmän kuin työmuoto Vapaaehtoistoiminta kirkossa. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 2006:3

Helin Matti, Hiilamo Heikki & Jokela Ulla 2010. Diakoniatyö asiakkaan palveluksessa. Edita.

KASTE 2012-2015. i.a. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012–2015. Viitattu 24.3.2012. Saatavissa <http://www.stm.fi>

Koskenvesa Esko 2002. Artikkeliteoksessa Diakonian käsikirja. Toim. Helosvuori Riitta, Koskenvesa Esko, Niemelä Pauli & Veikkola Juhani. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2002.

Koskiahon Briitta 2002. Artikkeliteoksessa Diakonian käsikirja. Toim. Helosvuori Riitta, Koskenvesa Esko, Niemelä Pauli & Veikkola Juhani. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2002.

Kuokkanen Ritva, Kivirinta Mervi, Määttä Jukka & Ockenström Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Laimio Anne & Viljanen Anne 2011. Ohjausta ja työnohjausta. Millaista ohjausta vapaaehtoistyössä tarvitaan? Työpajatyöskentely valtakunnallisilla Vapaaehtoistoiminnan neuvottelupäivillä Seinäjoella 18.11.2011. Saatavissa <http://sakasti.evl.fi/sakasti>

Latvus Kari & Elenius Antti 2007. Auttamisen teologia. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna 2007.

Luoma Tapio 2011. Puheenvuoro Seurakuntalaisuuden ja vapaaehtoisuuden teologiasta valtakunnallisilla Vapaaehtoistoiminnan neuvottelupäivillä Seinäjoella 18.11.2011. Saatavissa <http://sakasti.evl.fi/sakasti>

Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö. Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategia 2015.

Meitin seurakunta uskoo ja välittää. Forssan seurakunnan strategia 2007-2017.

Metsämuuronen Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Gummerus Oy, Jyväskylä 2008. Kolmas uudistettu painos.

Metsämuuronen Jari 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2009.

Nylund Marianne & Yeung Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005.

Oravasaari Tomi 2010 i.a. Kyvyt käyttöön. Seurakuntien vapaaehtoistoiminta ja sen kehittäminen. Viitattu 10.3.2012 <http://sakasti.evl.fi/sakasti>

Pessi Anne Birgitta & Juho Saari 2008. Hyvä tahto. Auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.

Porkka Suvi-Tuuli 2009. Työnohjaamisen taito. Oppikirja vapaaehtoistyön työnohjaajalle. Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön –hanke ja Suomen mielenterveysseura.

Porkka Suvi-Tuuli & Salmenjaakko Jaana 2005. Vapaaehtoistyön työnohjauksen järjestäminen. Suomen Mielenterveysseura.

Samulin Helena 2005. Vapaaehtoisten koulutus ja ohjaus. Enemmän kuin työmuoto Vapaaehtoistoiminta kirkossa. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 2006:3

Suomen ev. lut. kirkko. i.a. Viitattu 16.2.2012 Saatavissa
<http://sakasti.evl.fi/sakasti>

Terveiden edistämisen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:19. Yliopistopaino. Helsinki.

LIITTEET

Liite 1.

FORSSAN SEURAKUNNAN VAPAAEHTOISTEN TUEN JA OHJAUKSEN SUUNNITELMA

Periaatteet:

Vapaaehtoistoiminta on olennainen osa seurakunnan perustehtävän toteutumista.

Vapaaehtoisten hyvinvoinnista huolehditaan.

Vapaaehtoiset nähdään seurakunnassa olemassa olevana vahvana voimavarana. Heitä ja heidän toimintaansa arvostetaan.

Vapaaehtoisia motivoidaan toimimaan ja sitoutumaan tehtäväänsä.

Yhteisöllisyyden ja vertaistuen merkitys tiedostetaan.

Viranhaltijoilla on vastuu vapaaehtoisten perehdytyksestä, tukemista ja ohjauksesta.

Vapaaehtoistoiminnan näkyvyydestä huolehditaan.

Vapaaehtoisten koulutus

- Vapaaehtoistyön peruskurssi järjestetään vuosittain yhteistyössä Palvelukammari ry:n kanssa.
- Vapaaehtoisille tarjotaan vuosittain vaihtelevia koulutuskursseja. Koulutuksiin osallistumista suositellaan. Koulutusten järjestämisessä tehdään yhteistyötä eri työalojen kesken.

Vapaaehtoisten työnohjaus

- Työnohjausta järjestetään ensisijaisesti niille vapaaehtoisille, jotka kohtaavat ja auttavat vaikeassa tilanteessa olevia.
- Ystävänkammarin työnohjauskursseihin osallistumisen edellytyksenä on kuulua Ystävänkammarin tai ruokaringin vapaaehtoisiin. Iltoihin saa osallistua, vaikka ei toimisi tällä hetkellä vapaaehtoistehtävässä.

- Työnohjaukseen osallistumiseen kannustetaan. Forssan seurakunnan vapaaehtoisten työnohjausryhmä ei ole suljettu ryhmä. Mukaan voi tulla missä vaiheessa tahansa ja osallistua voi aina silloin kun itselle sopii. Säännöllistä osallistumista suositellaan ja siihen kannustetaan.
- Henkilökohtaiset keskustelut kyseisestä vapaaehtoistyöstä vastaavan työntekijän kanssa ovat suositeltavia. Vapaaehtoisia kehoitetaan ottamaan yhteyttä työntekijään aina kun vapaaehtoinen kokee tarvetta pohtia vapaaehtoistyöhönsä liittyviä kysymyksiä yhdessä työntekijän kanssa.
- Vapaaehtoisilta kysytään kuulumisia ja palautetta säännöllisesti, vielä vapaaehtoistehtävän suorittamisen päätyttyäkin.

Vapaaehtoisten virkistystoiminta ja hengellinen tukeminen

- Vapaaehtoisille järjestetään vuosittain joulujuhlia, leirejä ja retkiä kunkin työalan oman suunnitelman mukaisesti. Yhteistyötä työalojen kesken tehdään huomioiden työalojen yksilölliset tarpeet ja budjettien asettamat rajoitukset.
- Työnohjauksessa on mukana vapaaehtoisten virkistäytymiseen ja vapaaehtoisten hengelliseen tukemiseen liittyviä elementtejä säännöllisesti.

Laatinut Anni Lautaporras

Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi on hyväksynyt tämän suunnitelman kokouksessaan 16.3.2012

Liite 2.

VAPAAEHTOISTEN TUEN JA OHJAUKSEN SUUNNITELMA –

Työntekijän muistilista

- € Näen vapaaehtoistoiminnan olennaisena osana seurakunnan perustehtävän toteutumista
- € Näen vapaaehtoiset voimavarana
- € Arvostan vapaaehtoisia ja heidän toimintaansa
- € Huolehdin oman työalani vapaaehtoisten hyvinvoinnista
- € Motivoin vapaaehtoisia toimimaan ja sitoutumaan tehtäväänsä
- € Järjestän vapaaehtoisille yhteisöllisyyden kokemuksia ja vertaistuen mahdollisuuksia
- € Perehdytän uudet vapaaehtoiset toimintaan
- € Tuen ja ohjaan oman työalani vapaaehtoisia
- € Tarjoan mahdollisuutta osallistua vapaaehtoisille järjestettyihin koulutusiltoihin
- € Ohjaan kiinnostuneet uudet vapaaehtoiset peruskurssille
- € Ohjaan auttamis- ja ihmissuhdetyössä toimivat vapaaehtoiset seurakunnan ja Ystävänkammarin järjestämiin työnohjausiltoihin
- € Käyn henkilökohtaisia ohjaus-, kuulumis- tai palautekeskusteluja oman työalani vapaaehtoisten kanssa tarvittaessa
- € Käyn kuulumis- ja palautekeskustelun toiminnasta pois jääneiden vapaaehtoistoimijoiden kanssa
- € Järjestän vapaaehtoisille virkistystoimintaa
- € Huolehdin vapaaehtoisten hengellisestä tukemisesta
- € Teen yhteistyötä muiden vapaaehtoistyötä organisoivien työntekijöiden kanssa
- € Huolehdin vapaaehtoistoiminnan näkyvyydestä

Liite 3.

PALAUTEKYSELY VAPAAEHTOISTOIMINNASTA

- 1 Millaiset ovat päällimmäiset tunnelmat omasta vapaaehtoistehtävästäsi tässä vaiheessa toimintakautta?
- 2 Mikä omassa vapaaehtoistoiminnassasi on onnistunut hyvin?
- 3 Onko seurakunnan tuki ollut riittävää? Jos ei niin miten sitä pitäisi kehittää?
- 4 Oletko kokenut tehtäväsi tarpeeksi haasteelliseksi?
- 5 Haluaisitko laajentaa tai keventää vapaaehtoistoimintaan osallistumistasi?
- 6 Haluaisitko keskustella vapaaehtoistehtävääsi liittyvistä kysymyksistä toiminnasta vastaavan työntekijän kanssa?
- 7 Millaista muuta palautetta haluat antaa?

Liite 4.

KYSELY FORSSAN SEURAKUNNAN VAPAAEHTOISILLE 4.10.2011

Tässä lomakkeessa on kysymyksiä, jotka koskevat vapaaehtoistyötäsi Forssan seurakunnassa. Vastaukset ovat ehdottoman luottamuksellisia. Vastaamalla rehellisesti voit osaltasi parantaa tutkimuksen luotettavuutta.

1. Millaisessa vapaaehtoistoiminnassa olet mukana?

---

2. Kuinka kauan olet ollut mukana seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa?

---

3. Kuinka monta tuntia kuukaudessa keskimäärin toimit vapaaehtoistehtävissä?

---

4. Millaiseen vapaaehtoistoimintaan liittyviin kursseihin tai koulutuksiin olet osallistunut?

---

5. Millaista tukea ja ohjausta olet saanut toimiessasi seurakunnan vapaaehtoistyössä?

---

6. Kuinka merkityksellisenä pidät vapaaehtoistyötä itsellesi? Valitse rastittamalla seuraavista vastausvaihtoehdoista se, mikä kuvaa parhaiten mielipidettäsi.

Vapaaehtoistyö merkitsee minulle

erittäin paljon ☐
 melko paljon ☐
 melko vähän ☐
 erittäin vähän ☐
 en osaa sanoa ☐

Miten vapaaehtoistyön merkitys näkyy elämässäsi? _____

---

7. Seuraavassa on lueteltu erilaisia seurakunnan vapaaehtoisten tukemisen muotoja. Arvioi miten tarpeelliseksi koet seuraavat toimintamuodot:

A) vapaaehtoisten koulutus

erittäin tarpeellista ☐
 melko tarpeellista ☐
 ei ole tarpeellista ☐
 en osaa sanoa ☐

Millaisista aiheista toivot koulutusta? _____

B) vapaaehtoisten keskinäinen vertaistuki

erittäin tarpeellista ☐
 melko tarpeellista ☐
 ei ole tarpeellista ☐
 en osaa sanoa ☐

Millasta vertaistukea toivot? _____

_____

_____

C) vapaaehtoisten työnohjaus

erittäin tarpeellista
melko tarpeellista
ei ole tarpeellista
en osaa sanoa

☐
☐
☐
☐

Millaista työnohjausta toivot? _____

_____

_____

D) vapaaehtoisten virkistystoiminta

erittäin tarpeellista
melko tarpeellista
ei ole tarpeellista
en osaa sanoa

☐
☐
☐
☐

Millaista virkistystoimintaa toivot? _____

_____

_____

E) vapaaehtoisten hengellisyyden tukeminen

erittäin tarpeellista
melko tarpeellista
ei ole tarpeellista
en osaa sanoa

☐
☐
☐
☐

Millaista hengellisyiden tukemista toivot? _____

_____

_____

F) vapaaehtoisten fyysisestä kunnosta huolehtiminen

erittäin tarpeellista

melko tarpeellista

ei ole tarpeellista

en osaa sanoa

☐
☐
☐
☐

Millaista fyysisestä kunnosta huolehtimista toivot? _____

_____

_____

8. Millaisia muita odotuksia ja toiveita sinulla on seurakunnan vapaaehtoisten tuesta ja ohjauksesta jatkossa?

_____

_____

_____

Vastaajan taustatiedot

9. Nimi (ei pakollinen):

---

10. Ikä: _____

11. Sukupuoli :   mies

☐

nainen

☐

Tutkimustuloksia käsiteltäessä nimitietoja ei käytetä. Siksi nimen ilmoittaminen tässä lomakkeessa on vapaaehtoista. Vapaaehtoistyön kehittämisessä ja vapaaehtoistoiminnan tuen ja ohjauksen kohdentamisessa nimen ilmoittamisesta tässä yhteydessä voi olla vastaajalle itselleen hyötyä.

KIITOS VASTAUKSESTASI!

Liite 5.

PALAUTE JA ARVIOINTI 6.3.2012

Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen kehittämishanke.

1. Miten arvioit viimeisen puolen vuoden aikana toteutuneita työnohjauksellisia iltoja?

a) vapaaehtoisten koulutuksen näkökulmasta?

- ☐ onnistuneet hyvin
- ☐ onnistuneet jokseenkin hyvin
- ☐ eivät ole onnistuneet
- ☐ en osaa sanoa

b) vertaisoppimisen ja yhteisöllisyyden näkökulmasta?

- ☐ onnistuneet hyvin
- ☐ onnistuneet jokseenkin hyvin
- ☐ eivät ole onnistuneet
- ☐ en osaa sanoa

c) työnohjauksen näkökulmasta?

- ☐ onnistuneet hyvin
- ☐ onnistuneet jokseenkin hyvin
- ☐ eivät ole onnistuneet
- ☐ en osaa sanoa

d) virkistysten näkökulmasta?

- ☐ onnistuneet hyvin
- ☐ onnistuneet jokseenkin hyvin
- ☐ eivät ole onnistuneet

☐ en osaa sanoa

e) hengellisyyden tukemisen näkökulmasta?

☐ onnistuneet hyvin

☐ onnistuneet jokseenkin hyvin

☐ eivät ole onnistuneet

☐ en osaa sanoa

2. Mikä työnohjauksellisissa illoissa on ollut sinulle hyödyllistä?

3. Millaista tukea ja ohjausta toivot vapaaehtoisille jatkossa Forssan seurakunnassa

4. Millaisia ideoita tai kehittämis ehdotuksia vapaaehtoisten työnohjauksellisten iltojen toteutukseen jatkossa haluat antaa?

5. Mitä muuta haluat sanoa?

**KIITOS VASTAUKSESTASI JA OSALLISTUMISESTA KEHITTÄMISHANK-
KEESEEN!**

Liite 6.

HANKKEEN AIKATAULU

4.10.2011 Työnohjauksellinen ilta: alustus hankkeen teemoista ja alkukartoitus, jossa selvitettiin vapaaehtoistoimijoiden tuen ja ohjauksen tarvetta.

1.11.2011 Työnohjauksellinen ilta: alkukartoituksen tuloksien jakamista, keskustelua Heikanrinteen kirpputorista yms. käytännön asioiden käsittelyä. Kuulumiskierros ja mahdollisuus nostaa esiin asioita yhteiseen keskusteluun. Työnohjausta.

8.11.2011 Luento aiheesta Kivunhoito ja toisen ihmisen kivun kohtaaminen. Luennoitsijoina anestesian ylilääkäri Eljas-Veli Snäll ja sairaalapastori Anne Mäkelä.

16.11.2011 Vapaaehtoistyötä organisoivat seurakunnan työntekijät pitivät palaveria seurakunnan vapaaehtoistyön organisoinnin käytännöistä. Keskustelun keskeisimmät asiat on kirjattu muistioon.

30.11.2011 Vapaaehtoistyötä organisoivat seurakunnan työntekijät jatkoivat keskustelua vapaaehtoistyön organisoinnin käytännöistä. Keskeiset asiat on luettavissa muistiosta. Yhteistyö jatkuu tammikuussa 2012 vapaaehtoistyön moniammatillisen tiimin muodossa.

7.12.2011 Vapaaehtoisten teatterimatka Tampereelle, Tampereen työvänteatterissa Ilmari Saarelaisen esittämä Parasta ennen.

10.1.2012 Työnohjauksellinen ilta: Aiheena sielunhoito vapaaehtoistyössä.

20.1.2012 Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi kokoontui kehittämään Forssan seurakunnan vapaaehtoistyön kokonaisuutta. Yhteisen työskentelyn suuntaviivat luotiin keskustellen ja ne kirjattiin muistioksi. Aloitettiin uuden vapaaehtoisrekisterin/tietokannan suunnittelu. Ideoitiin myös uusia vapaaehtoisten tukemisen ja virkistämisen muotoja.

7.2.2012 Työnohjauksellinen ilta: Kuulumiskierros ja keskustelua esiinnousseista asioista. Keskustelua aiheesta Mitä vapaaehtoistyö antaa ja mitä se vaatii? Työnohjausta.

17.2.2012 Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi kokoontui. Jatkettiin vapaaehtoisrekisterin kehittelyä. Keskeiset asiat on luettavissa muistiosta.

6.3.2012 Työnohjauksellinen ilta: hankkeen arviointi ja palaute.

16.3.2012 Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi kokoontui. Hyväksyttiin Forssan seurakunnan vapaaehtoisten tuen ja ohjauksen suunnitelma sekä ideoitiin siihen liittyvät Työntekijän muistilista ja Kuulumis- ja palautekysely. Keskeiset asiat on luettavissa muistiosta.

12.4.2012 Vapaaehtoistyön moniammatillinen tiimi kokoontui. Muotoiltiin Työntekijän muistilista ja Kuulumis- ja palautekysely valmiiksi, sovittiin tiimin toiminnan jatkosta ja jatkettiin vapaaehtoisrekisterin kehittämistä ja saunailtojen suunnittelua. Keskeiset asiat on luettavissa muistiosta.